

Český Banát

2/2022

časopis českých krajanů v Rumunsku a Srbsku

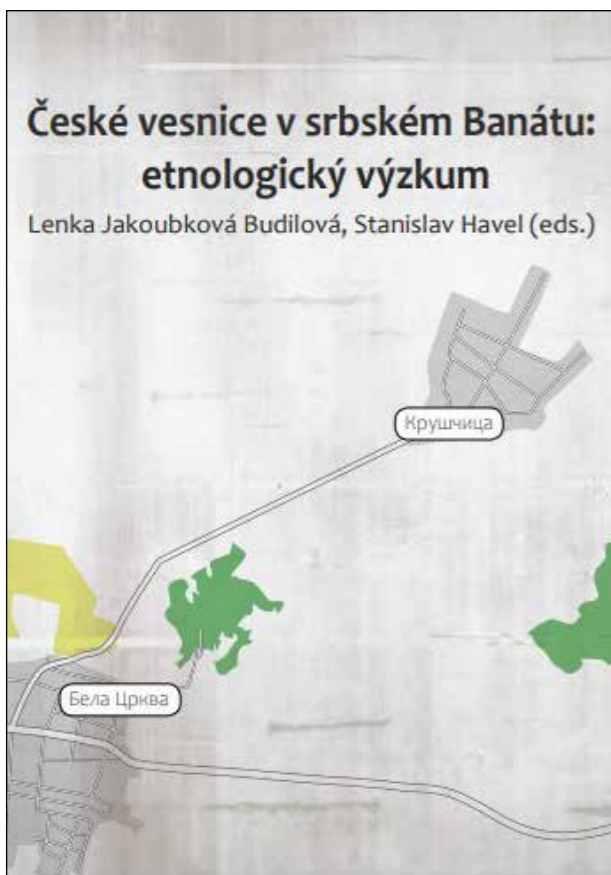

Tradiční kroj
v Banátu

Ložští i letošní stážisti
programu Erasmus+

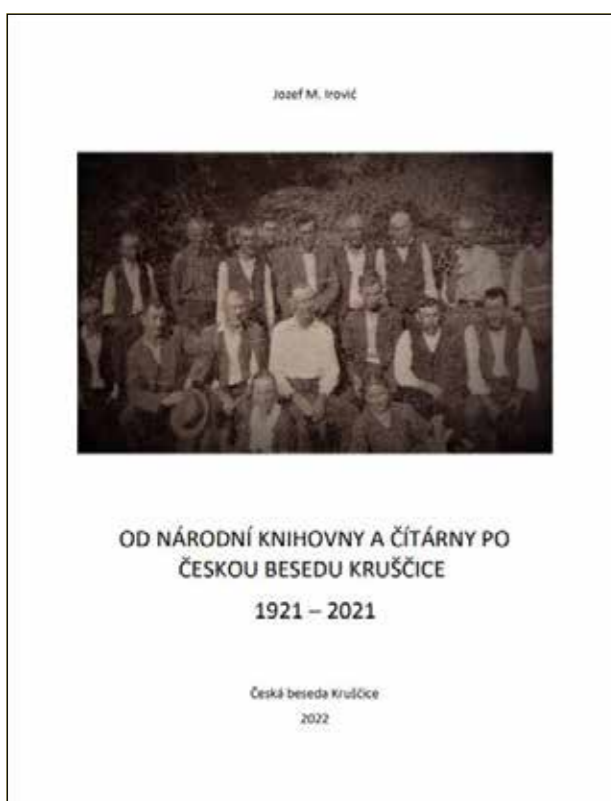
Aktuality
z Českého Banátu

Dvě nové knihy o českých krajanech v Srbsku

České vesnice v srbském Banátu: etnologický výzkum

První kniha vznikla při pobytu studentů etnologie FF UK v srbském Banátu. Studenti měli na starosti terénní výzkum v srbském Banátu v létě minulého roku a řešili zajímavá témata jako je lidová architektura českých vesnic, ochotnické divadlo, podoba svatebních rituálů, české krajanové hroby, narození dítěte v srbském Banátu či kuchyni místních krajanů. O všech těchto tématech vznikla krátká studie a každý student napsal také svoji reflexi z terénního výzkumu. Kniha editovala paní docentka Ústavu etnologie FF UK Lenka Jakoubková Budilová a učitel u krajanů Stanislav Havel.

Od národní knihovny a čítárny po Českou besedu Kruščice 1921–2021

Tato kniha má deníkovou formou mapovat historii České besedy Kruščice, jednoho z nejstarších českých spolků na Balkánu. Kniha vyjde v české a srbské verzi a obsahuje také fotografickou přílohu. Knihu sepsal český krajan a kronikář z Kruščice Jozef Irović s pomocí učitele Stanislava Havla a studentky etnologie Terezy Kroužkové.

Ze Svaté Heleny

U baptistů na Svaté Heleně

Milé čtenářky a čtenáři,

těší nás, že vám i v tomto půlroce můžeme nabídnout časopis Český Banát, časopis pro české krajany v Rumunsku a Srbsku. Je skvělé, že společný časopis banátských Čechů si našel své čtenářstvo. Tento projekt se ukázal jako životaschopný a díky tomu vám můžeme nadále přinášet články, novinky a reportáže z českých vesnic v Banátu.

Tématem tohoto čísla je kroj – oděv, který je nezanedbatelnou součástí české identity a kultury. Mimo to se ale i v tomto čísle dočtete o české hudbě a folklóru, gastronomii, jazyku a literatuře, sportu a v neposlední řadě také víře.

Výjimečnou radost máme z pokračování literárního snažení nadějně mladé spisovatelky Gábi Pekové ze Svaté Heleny, jejíž detektivní příběh pokračuje i v tomto čísle. A v neposlední řadě také z projektu Erasmus+, díky němuž do českých vesnic už rok a půl přijíždějí studenti českých vysokých škol, kteří jsou významnou posilou našeho týmu.

Pro další číslo časopisu uvítáme vaše texty, nápady a komentáře a pro toto vám přejeme poučné a zábavné čtení a mnoho sil v této nelehké době.

Klára Jíchová (Gernik a Svatá Helena)
Alexandr Gajdzica (Eibenthal)
Stanislav Havel (Bela Crkva, České Selo, Kruščice, Vršac)

Český Banát

občasník pro krajany v českých vesnicích v Rumunsku a Srbsku

Rídí redakční rada ve složení Klára Jíchová (Základní škola Gernik, Základní škola Jana Amose Komenského Svatá Helena), Alexandr Gajdzica (Základní škola Eibenthal), Stanislav Havel (Bela Crkva, Česko Selo, Kruščice, Vršac)

Kontakt: jichovaklara@seznam.cz, agajdzica@seznam.cz, havelstan@gmail.com

Grafická úprava: Jana Baldová (jana.baladova@seznam.cz)

Toto číslo vydal: Český Banát, z. s.

Náklad: 500 ks

Uzávěrka tohoto čísla byla 15. 10. 2022

Toto číslo vychází s finanční podporou MZV ČR

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Obsah

Duchovní slovo	5
Tradiční kroj	6
Rozhovor s Barborou Pekovou ze Svaté Heleny	7
O gernickém kroji	10
Rovenský kroj	11
Ešelnický kroj — rozhovor s Marií Kobau	12
Eibenthalský kroj — rozhovor s Annou Jagerovou	13
Za celej život sem kroj neviděla!	14
Natáčeli jsme pamětníky v Banátu	16
Desky, tužka a metr...	16
Svátek Božího těla s brněnskou příchutí	17
Za vůní perníku a pestrobarevnými dorty s překvapením	20
Proč je pro Čechy v Rumunsku a Srbsku čeština stále důležitá?	21
Z Prahé na Banátskou misi	22
„V zimě jsem den co den rozdělával a udržoval oheň jako ten největší poklad“	23
Čauky, hele jedu do Rumunska	24
Čtyři měsíce v srbském Banátu	25
Stážišti o Banátu	26
Aktuality Rumunsko	27
Aktuality Srbsko	32
Záhada klíče	36
Krajanský pohár Banat Cup	38
Závod česko-srbského přátelství na kolech	38
Kalendář akcí	39

Krajané v ešelnických a oršavských krojích, foto Vlasta Muntean

My sami rozhodujeme naši budoucnost

Duchovní slovo

Jsme svobodní lidé. I když možná máme ruce nebo nohy spoutané, ve své duši jsme svobodní. Co ale s tou svobodou? Od čeho jsme svobodní a k čemu jsme svobodní? Svatý Jan apoštol napsal: „Pravda vás osvobodí.“ (Jan 8,32)

Potkávám ještě i dnes lidi, kteří si s velkou nostalgií vychvalují minulou dobu, před rokem 1989, kdy, říkají, že to bylo tak dobré, všichni měli zajištěné pracovní místo, byl pořádek... Ale dále už to nebudu připomínat, protože je to hrůza! Také mě překvapuje, že jsou i mladí lidé, kteří si to tak vedou, lidé, kteří ani nežili v tom, co bylo u nás před rokem 1989. Kdepak ale tenkrát byla náboženská svoboda? Mohl jsi svobodně vyjádřit nebo napsat, co sis myslíš? Možná, ale důsledky byly potom opravdu bolestné a trýznivé.

Člověk, který se bojí něčeho nebo někoho, není docela svobodný. A tenkrát se lidé báli jeden druhého, báli se promluvit a někteří se báli jít i do kostela, protože mohli ztratit svou pozici ve společnosti nebo i své zaměstnání. Neodsuzujeme žádného, není to k odsuzování, bát se je něco lidského, ale nebylo to dobré. Člověk může rozvinout své schopnosti nejlépe, když je svobodný.

Svoboda ale nese s sebou i odpovědnost. To znamená, že jsme odpovědní za všechno, co děláme. Možná že se to zdá některým lidem obtížné: musíme se rozhodovat pro to nebo ono a samozřejmě, potom jsme odpovědní za to, co jsme udělali nebo neudělali. Jsme odpovědní za to, pro co jsme se rozhodli. Před rokem 1989 za nás rozhodoval často někdo jiný a některým se to tak líbilo. Říkalo se nám, kdy máme mluvit, co máme mluvit, co smíme dělat a co nesmíme dělat... A tak se stalo, že když něco potom dopadlo špatně, jsme si namlouvali, že to není naše vina, protože tak se nám to nařídilo, udělali jsme jenom to, co se nám nařídilo, a právě tak, jak se nám to nařídilo. Dnes už se takto nemůžeme omlouvat, protože my sami rozhodujeme naši budoucnost a jsme úplně odpovědní za naše jednání.

Ale svoboda je darem, darem Božím, a ne tíhou nebo zátěží. V první řadě jsme svobodni od zlého, ode všeho, co nám duchovně škodí, protože Ježíš nás osvobodil. A jsme svobodni k tomu, abychom se rozhodovali pro dobro. Je pravda, člověk se může rozhodnout i pro zlo, může udělat, co se mu zachce, může se obrátit zády k Bohu, svému Stvořiteli. On respektuje naši svobodu i v takovém případě. On není nějakým tyranem, abychom nás k něčemu nutil. Ale to potom člověk podkopává sám sebe a škodí sám sobě a ostatním lidem. Mu-

síme uznat, že jsme omezeni, máme své limity. Naše svoboda není absolutní. Jsme závislí na našem Stvořiteli, i když to uznáváme, nebo ne, a naše svoboda má svou hranici tam, kde začíná svoboda toho druhého člověka.

Kdo žije ve lži, ten není svobodný. Proto svatý apoštol Jan napsal, že pravda nás osvobodí. Možná jste to už zažili. Pravda je někdy trochu tvrdá, nepříjemná, možná i bolestná, ale nakonec nás osvobodí. Někdy jsou nutné i hořké léky, někdy je nutná i bolestná operace, abychom se uzdravili. Když někdy musíme říct někomu bolestnou pravdu, tak se ji naučme zabalit do lásky. Potom ta pravda jistě bude snesitelnější a přijatelnější.

Co jsme s tou naší svobodou udělali tady v Banátu v letošním roce, který se blíží ke konci? Myslím, že jsme udělali mnoho dobrého a krásného: v březnu se na Gerniku setkali mladí lidé z více českých vesnic, konala se duchovní obnova před Velikonocemi; v květnu jsme slavili svatého Jana Nepomuckého, patrona Banátu, a měli jsme na Gerniku vzácné hosty z Česka: otce Jana Davida, jeho otce Vaška, Bětku a Vendulu; v červnu jsme se sešli na Šumici, kde církevní sbory z našich vesnic ze srdce zazpívaly; koncem července se rodáci z Rovenska vrátili z Česka, aby navštívili své rodné místo a pořádně se pobavili a poveselili; na začátku srpna se naše děti nastěhovali na pár dnů do tábora „U Petra“, kde to všechno obživlo; v srpnu potom jsme se setkali na krajanském festivalu na Bígru, pokračovalo to setkáním gernických rodáků a fotbalovým zápasem, poutí do Čiklavy, svatohelenským posvícením a vyvrcholilo to s eibenthalským festivalem. 28. září jsme oslavili ve Zlatici svatého Václava, patrona místního kostela, a 1. října jsme se setkali v Herkulových Lázních, kde jsme slavili Den Českého Jazyka a ochutnali jsme odpoledne sladké dobroty babiček. A to je jenom několik takových viditelných dobrých a krásných akcí, které jsme tady prožili díky svobodě, kterou máme. A také vděčíme za to všechno učitelům z Česka a studentům stážištům, kteří to zatlačili vpřed. Tak vidíte, co všechno dobrého a krásného se může udělat, když jsme svobodni a používáme tu svou svobodu dobře! A rok se ještě neskonal. Naše české obce jsou živé! Nezapomínáme na náš původ, na naše předky, kteří sem před 200 lety přišli z Česka! •

Josef Přelouček
farář

Tradiční kroj

Tradiční oblečení, tradiční kroj, je nedílnou součástí české identity Čechů žijících v Banátu

Kroj českých krajanů v srbské Kruščici, na obrázku Barbara Irović a Marian Kuželka.

V řadě vesnic dosud nejstarší generace každodenně nenosí jiné než tradiční oblečení. Kroj jako oblečení na svátky, slavnosti a festivaly je pak dnes krásnou samozřejmostí i pro mladou generaci.

Když sem do Banátu před dvěma stoletími přicházeli první Češi, přinášeli si s sebou kromě mateřštiny, náboženské víry, zvyků a nářadí i specifický oděv. V té době se lidový kroj v českých zemích těšil té největší úctě – nacházel se na

pomyslném vrcholu a typické kroje z té doby bývaly velmi zdobné a poměrně složité. Předci místních lidí si však do Banátu přenesli oblečení praktické, pracovní, všednodenní, které vždy tvořilo nejpoužívanější složku zdejšího šatníku. Ale nezůstalo jen u praktičnosti – každá vesnice se později pyšnila jiným typem zdobnosti, jiným typem slavnostních krojů. Alespoň zlomek bohatství místního lidového oblečení vám přinášíme na následujících stranách. •

To není, že jen tak začnu šít a lidi venku voraj

Rozhovor s Barborou Pekovou

Pětašedesátiletá Barbora Peková již třicet let šije pro svatohelenské ženy tradiční kroje. Kvůli rozhovoru s námi předala míchání šípkových povidel ve velkém kotli manželovi a zavedla nás do kuchyně svého stavení v centru Svaté Heleny.

Kdo vás naučil šít kroje?

Žádněj. Sama. Když jsem měla malé děti, tak jsem si neuměla ušít ani čepičku (smích).

Před 30 lety jste začala šít rovnou na stroji?

Ano. Já jsem šila dřív na stroji třeba i šatičky, když byla dcera malá, ale ne kroje, ty jsem pak začala šít až dýl, když už jsem měla do toho rozum.

A kdo vám dal ty stříhy?

Ty jsem měla od panímámy, od tchýně.

A víte vlastně, odkud se ty stříhy vzaly? Jestli to přinesly už tehdy z Čech? A z jakých oblastí?

Ano, ale tohle nevím jistě, ale myslím, že to přinesli z Čech.

Vy si ještě pamatujete babičku, prababičku, že by pořád chodily v kroji?

Ano, my tady tej nosíme kalhoty a panský šaty, jak my říkáme. Ale jindá to nosili kraj na póle, chlapi měli bílý košile, to taky muselo bejt, vyvářet a práť, to bylo práce.

Jak dopadl první kraj, který jste šila? Máte ho ještě schovaný?

No to už asi nemám (smích). Na svojí sestře jsem se učila. To bylo tak: jednou se to taky pokazilo, podruhé se to napravilo. Nemyslete si, že když začnete šít, že všecko jde, jak chcete. Tej už vím, jak do toho, dřív jsem taky nevěděla.

Kolik krajů jste tedy asi za život ušila?

No spoustu, to nemám spočítaný.

Takže kdo chce dneska kraj ze Svaté Heleny, tak jde za vámi.

No je tady ještě jedna, Bětuška Kropáčková. Ta začla tej asi dvě léta, dotedka jsem šila jenom já.

A ona se to naučila taky sama, jenom měla ty stříhy?

Ano, ano.

Jak dlouho vám dneska trvá, než ušijete jeden kraj?

Tak tři dny. Abyste seděla jenom od rána do večera u mašiny, tak za dva dni to můžete ušít, ale je do toho ještě další práce.

V jakém pořadí to šijete? Máte své oblíbené?

Nejdřív ušiju sukni.

A co je nejtěžší?

Blůza. To musíte mít mysl do toho, to není, že jen tak začnu šít a venku lidi voraj, to musíte mít mysl. I tak se to trefí, že to párám.

Jak se jmenuje tady to řasení na ramenou na rukávech u blůzy?

Boudy.

A na zádech? Tam je taky řasení.

To jsou sámký.

A tenhle popruh od krku do pasu, který je místo knoflíků, to je káča.

Ano, ale teď už na to nejsou dobrý skříně, tak já dělám štepsám, tu káču k tomu.

Jakože našijete rovnou káču dopředu na blůzu?

Ano, ano.

Ale na starých krajích vašich předků, tam byla káča vždycky zvlášť?

Ano.

I vaše babičky si nahoru připínaly brože?

Nene, to jenom mladý holky nosej, babičky už ne, já už ho nenosím.

A teď nám povězte, jak vy si pamatujete, když jste byla malá – nosily se kroje?

Jojo, ale už tej po tý revoluci to přestalo.

Takže ještě v těch 80. letech se nosily i na pole?

Jo, nosily, nosily. Až tej po tý revoluci se to začlo ztrácet. Já si myslím, že tak 15 let už by se to málem zapovrhlo. A pak nějak ten farář sem přišel, líbilo se mu to, nebo mladý nějak do toho přišli, víte ty kroje, tak se to obnovilo. Jinák tady když se stěhovali do Čech, tak to vyházeli, že to nepotřebovali, že to žádněj nebude nosit, ale vrátilo se to.

Hezké. A to mě zajímá – říkáte, že jste šila 30 let. Jak se měnily během těch let látky? Kupovali jste to vždycky v Rumunsku nebo v Srbsku?

Ne, v Srbsku ne. Většinou chodily z Čech, až tej poslední roky už si to vyjednávají přes internet, víte? Ale dotedka jako většinou nosili látky z Čech.

Před revolucí se taky nosily látky z Čech?

Ano. Tej po tý revoluci se dováželo i do Rumunska pěkné zboží. To dřív, když jste si koupila třeba na šaty, ať to bylo z Čech nebo tady, tak jste to vyprala a barvu to nepustilo. Ale dnes když to koupíte tady nebo v Čechách a vyperejte to, tak ta barva pustí, víte? I šátky. Nosíme šátky, co máme třeba od dávno, ty perete a perete. A tej když dostanete šátek z Čech a vyperete ho, ta barva už není ta kvalita, víte, už to pustí.

Co jste si rády vzaly před 30 lety? Jaké barvy, jaké vzory?

Holky nosily vždycky růzový, červený, bílý a ty starší ženy nosily do modra. To už je i rozdíl mezi náma, jestli jste se všimla i tej, že ty tety, který jsou starší, už nemaj růzový nebo červený šaty, maj modrý. Tak to se tak i dřív i tej se to drželo.

Měly jste speciální kroje na nějaké svátky?

Ano, ty blejskavý brokátový, ty se nosily jenom na Boží hod. Nebo bílý kytičkový, ty se nosily jenom na velký svátky a šátky taky. Tej jdou třeba do vsi a vezou si červeněj šátek, to mě maminka nedala. Co bylo ráno do kostela, to bylo ráno do kostela, a co odpoledne, to odpoledne, to nám nedaly maminky, jak jsme chtěly.

Jaké šátky se nosily do kostela?

Na tu slavnost většinou bílý. Nerozlišovalo se to podle toho, jestli je žena vdaná, nebo není.

Nosily jste šátky všechny?

Všechny, ano. Tenkrát nechodily ještě holohlavý žádný. To až tej říkám po tý revoluci, co s Čechama se to spojilo. Jindá nechodily holky holohlavý. To jsme nesměly.

Lišily se nějak kroje u katolíků a u baptistů?

Nene, všechny chodily stejně.

Jak se to lišilo v létě a v zimě? Co jste nosily, aby vám nebyla zima?

V zimě jsou teplý šaty, a v létě jsou tenký šaty. Samotový šaty dycky se nosily v zimě a kartounový v létě.

Šila se vždycky ze stejné látky blůza i sukně?

Ano, u nás se to šije ze stejné látky.

Zástěra je k tomu jiná, ale aby to ladilo.

Víte co, dřív to nebylo na ladění. Dřív jaký měly, takový si vzaly.

Když šla žena na pole, tak měla stejný stříh šatů jako v neděli do kostela?

Ano, byl to stejný stříh, ale tmavší. Jenomže to nebylo třeba růzový. Víte, co je kanafásek?

Ano, to je taková pevnější látka.

To se nosilo na pole, byl rozdíl, aby ty ženy nebraly bílý.

Co jste nosily pod tím za prádlo, nosili jste nějaké košile?

Ano, šité bílé košile. Když jsme ještě byly holky, tenkrát nebyly podprsenky. Nosily jsme lajblík. Maminka nám to ušila, tady se vyšily takový kytky (ukazuje na hrudní kost). A to jsme nosily pod šaty, aby nám ty prsa jako stáhly.

Spodní košile, ta se nosila jen v zimě?

No i v létě, to se nechodilo bez košile jako tej.

A nebyla vám zima v zimě?

V zimě jsme měly ušitý takový teplý kalhoty, babička nám to šila, nebo gatě se šily takový s gumou pod koleno.

A punčochy k tomu jste si pletly.

Bunbákový jsme tomu říkaly. Bavlněný. A takový štráfky i z Čech se nosily a i tady se pak už našly. Dýlkou pod kolene víte, tam jsme si daly podvazky z gumy.

A ozdoby? Mladé holky nosily nebo ještě pořád nosí tu brož na káče. Ještě nějaké ozdoby jste nosily?

Ne, tady se to nenosilo na Heleně. Korálky ani kytičky, jenom ty brože.

Vlasy jak jste nosily?

Vlasy se nesměly nakudrnatit, ty musely bejt utážený pod šátek.

Šátek jste nosily takhle hladce uvázaný, jako máte teď?

Ano.

Holky měly pod šátkem dlouhé vlasy nebo copy?

Ne! Puňďa se dělala (drdol pozn. red)! To byly takový odnodle, víte?

Odnodle? Co jsou odnodle?

Ohnotej drát, takovej jako sponky. A to jsme chytily ty culíky a to jsme nosili pundí. To se nestříhaly holky jako tej. I na veselky když jsme šli, tak která měla lepší udělanou pundu a culíky ne dolu puštěný, to se nenosily puštěný culíky dolu.

V zimě ještě jste tu měli svetry nebo vesty nebo jste nosily pletené šátky přes záda?

I šátky jsme nosily. Ani nevím, jestli vesty tenkrát se nosily, spíš ty šátky a pak jsme měli šat. Šaty, ty se nosily jenom z Čech. Takový jako deka tuhý, to už se nedávalo do cípu, to už jsme si přelozily a to už jsme si daly na ramena, když byla velkej mráz.

A říkaly jste tomu šat a byla to vlastně deka, co jste nosily přes záda do kostela, když byla velká zima. Co jste nosily na nohou?

Co kdo měl. Hodně byly tej už po tý revoluce mrazovky, důchodkyně. Mrazovky, to každá holka musela mít, ale dřív každěj taky v opánkách. Já pamatuju, že dřív v opánkách chodili do kostela i v zimě, nebo byly i bačkory takový. Nebývaly boty, jako tej jsou.

A v létě do kostela v opánkách. A na pole?

Taky v opánkách. Sváteční byly opánky a polní byly opánky. To byly fusekle naštrekovaný, co mužský měli. I v létě nosily fusekle a když ne, tak jsme tomu říkali vonučky, takhle vzali hadr a to si vobalili nohy, s těma řemínkami to chytily ... místo ponožek, ony dřely, to nešlo naboso. •

Za rozhovor děkují Klára Jíchová a Denisa Peková

O gernickém kroji

Gernické dívky v brokátových krojích, foto Vlasta Muntean

Zajímavou součástí kroje jsou spodničky. Nejspodnější sukní je sukně dospod, která dělá kyčle. Tu nosí jen hubené, narolují si ji v pase a zvýrazní si tak boky. Druhou vrstvu tvoří flanerka, hodně naškrobená sukně, která dobře drží tvar. Třetí vrstvou je spodnička s krajkou, poslední vrstvou krojová sukně vrchnička. Dnes se již většinou spodnička s krajkou nepoužívá, krajka se našívá rovně na vrchničku.

Šátky

Každý svátek má svůj šátek. Na bílý kroj bílé šátky se vzorečkem, na brokátový tzv. šanetychle (kašmírové šátky) – opět bílé barvy se vzorečkem. Nejoblíbenější vzorečky jsou květinové, u svobodných dívek výraznější a větší vzory než u starých žen. V adventu se nosí šátky s modrým lantrem a modrými kytičkami, případně fialovými, ne však červenými. V církevním mezidobí od Vánoc do masopustu mohou být i červené kytičky. V postní době před Červenými svátky (Velikonocemi) se nosí šátky s tmavým pozadím – modrým, zeleným. Na Velký pátek, dušičky a pohřby se nosí šátek černý s bílým vzorečkem, na pohřeb nosí členky rodiny černý šátek klotový (celočerný). Šátek musí být naškrobený, vyžehlený, správně uvázaný tak, aby tvořil dva prýmky nad ušima, s rovně uvázanou mašlí. Tradičně šátky nosily celoročně do kostela a na řadu dalších míst všechny ženy včetně malých dívek a svobodných, nejen vdané.

Ženský kroj

Ženský kroj se skládal ze svrchní sukně, naškrobených spodních sukní, kabátku a zástěry. Každá žena ho vlastnila v mnoha barevných i materiálových variantách pro různé příležitosti.

Co se materiálu týče, na léto to byly kartunové a delinové šaty, na zimu pak porchetové a samotové, doplněné teplým vlněným šátkem. Určitě nesměly chybět vaperové šaty. Tyto šaty z tenké bílé látky se používaly jako svatební a následně je žena každoročně oblékala na tzv. ženatý bál o Masopustu. Brokátové šaty byly určeny na největší svátky – na Boží hod vánoční, velikonoční a svatodušní a také na posvícení. Tyto drahé šaty se nosily celý život a dědily se.

Ve svátek se sluší obléct se např. do žluté, fialové nebo zelené. Černá patří na dušičky, pohřby a velký pátek. V postní době před Červenými svátky (Velikonocemi) a v adventu se nosí tmavší barvy, např. modrá a zelená.

Mužský kroj

Mužskému kroji se říká kostum, kostým. Tvoří ho kalhoty a kabát, tedy sako. Na zimu ho může doplnit palton – dlouhý kabát. Dále měl muž v tradiční halmaře dvě až tři bílé košile, případně v pozdějších dobách i koupený svetr. Klobouk se uchovával na horní polici. Každou neděli před cestou do kostela se musel vyžehlit, aby držel tvar. Malí kluci od tří let nosili zelené myslivecké klobouky, přibližně od osmi let pak už černé.

Mužský kroj se také dědí jak ten ženský, ale klobouk si spíše každý koupí nový. Klobouky se zdobí jen na masopust rozmárynou nebo broží. •

Vyprávění Marie a Josefa Merhautových zaznamenala kj. Text je kratičkou ukázkou z připravované knihy o předmětech denní potřeby z Gerniku, která by měla vyjít v roce 2023.

Rovenský kroj

Šátek se nosil do kostela. Starší ženy ho nosily pořad.

Svobodné holky nosily krajzlík na krku.

V zimě se nosil harasový šátek přes ramena.

Kabát s krajkou. Kabát na tálky (se nosí pod zástěru) Kabát na servianku (se nosí nad zástěru, stejný model jako sukně)

Minimálně dvě naškrobené spodničky.

Sukně.

Zástěra s krajkou.

Bílé štrikované punčochy z makramé a různými vzdorkama.

Střevíce.

Muži nosili klobouk (většinou jen ty ženatý).

Do kostela se nosila kravata.

V létě se nosila košile a vesta.

Připravila Maria Pražáková

Ešelnický kroj

Rozhovor s Marií Kobau,
předsedkyní místní organizace UDSCR Ešelnice

V Ešelnici máte kroje v barvách české trikolory. Můžeš popsat, jak vznikly?

Vznikly v roce 2017. Napadlo nás to, protože jsme měli skupinu dětí, se kterými jsme pracovali, a když jsme se chtěli zapojit do nějakých akcí, nemohli jsme, protože jsme neměli kroj. Co se týče vzoru, tak ten je vymyšlený. Inspirovali jsme se eibenthalským krojem a poradili jsme se s paní Jitkou Bonušovou, která k nám jezdila přes svaz a učila tance. Ta nám poradila, že kolem Plzně, odkud přišli naši předci, by to odpovídalo. Zadalí jsme projekt na ambasádu a projekt nám byl schválen. Pak jsme objevili paní v naší místní organizaci, která šije, a ona nám to ušila. Jmenuje se Maria Žák. A potom úplně na konci vznikly zástěry.

Z čeho se ešelnický kroj skládá?

Kroj se skládá z košile. Košile je bílá a má na konci krátkého rukávu krajky. Rukávy se stáhnou červenou mašličkou nebo stuhou. Taky kolem krku jsou krajky. A vymyslely jsme to tak, abychom už nemusely mít spodničky, košile je dlouhá, hodně dlouhá. Na košili je vesta se šňěrovačkou. Vesta je modrá stejně jako sukně a má šňěrovačku s červenou stuhou. Sukně je modrá a je zespoda podšitá červeným, aby to bylo vidět, když se točíme. Zástěra je bílá s vyšíváním po kráji – kytičky, jaké rostou tady u nás, věnečky a obilí.

A muži nosí to co na Eibenthale?

Pro muže máme vyhotovené jenom bílé košile. Nemají límec, ale jsou jakoby rozkrojené kolem krku a stahují se stuhou. Rukávy jsou dlouhé a mají mašličky a vyšívání na konci. K tomu černé kalhoty a střevíce. Vestu ke košili nedáváme. •

Eibenthalský kroj

Rozhovor s Annou Jagerovou,
rodačkou z Eibenthálu

Existoval na Eibenthale nějaký původní starý kroj, který si krajané přinesli z Čech?

Eibenthalskej kroj původně nebyl. Co si pamatuju, vždycky byla skládaná černá sukýnka a bílá blůzka a tolik. K tomu černý střevíce a silonky. Na hlavě nikdy ne; vždycky byli holohlaví. Vždycky vystupovali takhle. Já jsem si o tom povídala s tetou Lojzkou a její názor je, že do Eibenthálu přišli řemeslníci z nějakých menších měst a že si kroj nepřivezli. Teta vzpomínala, že měla od babičky pučený šaty a sukni z krásné fajnové látky a dole měla kartáček. Kartáček se dával, protože sukně byla dlouhá až na zem, tak aby se neponičila. Myslím, že takovou sukýnku nosili jenom ve městech. Říká se, že Eibenthalští přišli z Příbramska.

Jak tedy na Eibenthale kroj vznikl?

Za komunistů byl takovej festival – Cîntarea României. Z celého Rumunska se jezdilo třeba do Bukureště, do Temešváru, do Rešic; do velkých měst. Prvně tam vystupovala naše kapela Kalotoč. Muselo to být v letech 82 nebo 83; těsně tehdy, co se kapela složila. Nikdá nezapomenu, jak přijeli ráno, zastavili u okna a začli hrát celí nadšení, že dostali první místo.

Tehdy tady byli ze Severinu a trošičku nás učili k tanci a jak máme složit koreografii. Tehdy jsme si vymysleli kroj, ale to byl spíš takovej vesnickej kroj. Černá sukně, přes to bílá zástěra s červenými puntíkama a stejný šátek uvázaný na babku. A k tomu byla bílo-černá blůzka. Tak jsme si ho vymysleli, abychom představili ženu z vesnice.

Takže váš kroj vycházel z každodenního oblečení, co jste nosili?

Ano. Pak dýlejc, po roce 1990, si holky vymyslely, že byla černá sukně, bílá zástěra a k tomu bílá blůzka. Koupila se látka na všechny sukně, na všechny blůzky a se to dalo ušít. Něco šila teta Anka a teta Marici. S tím jsme jezdili každý rok na festival českých menšin do Rožnova. Poprvé jsme vystupovali 1992 a poslední výstup byl 2003. Tenkrát byl předseda českého svazu Tomeš Pospíšil. Tam jsme chodili z jednoho na druhý pódium, hrálo se a ty babičky, co ještě pamatovaly českou besedu, zpívaly s námi. A když byl závěr festivalu, všichni stáli a nám tleskali. To byl krásnej zážitek!

Ale dnes máte lesklé červené sukně a bílou vyšívanou zástěru.

A bílou blůzku vyšívanou a třeba tu pentli nějakou bílou nebo červenou. A černou vestu do toho. Vždycky se říkalo, že do tance patří ta červená sukýnka dokola. Asi to symbolizuje lásku a radost ze zpívání a tancování. Jak tady byly těžké podmínky, tak toto bylo to, co i našim babičkám a maminkám zvonělo: zpěv a tancování. Přesto vidíš, že se zachovaly ty písničky. Někde jsem četla, paní se tam ptala, jak si naši předkové zachovali písničky. Protože se zpívalo, když jsme žali, když se na poli pracovalo. Naše generace, jsme se sehnali mládež, šli jsme po vesnici a zpívali jenom tak pro radost. Já nevím, jestli jsem to někde četla, že vždycky ta červená sukýnka musila být. Tak zato asi jak holky vymyslely kroj, červenou sukýnku taky vzaly. Já myslím, že český kroj musí mít červenou a bílou. •

Za celej život sem kroj neviděla!

V srbském Banátu se lidé folklorním tancům v krojích věnují jakoby odjakživa. V místních besedách (Kruščice a Bela Crkva) probíhají taneční zkoušky, jezdí se na festivaly a slavnosti po Srbsku i do zahraničí. Zdá se, že tu tancovat umí skoro každý.

Nový ženský kruščický kroj

Při pátrání po historii místních krojů nebylo třeba hledat v daleké minulosti.

V roce 1983 si členové České besedy Bela Crkva řekli, že chtějí mít kroje, a tak sehnali materiál a paní Marijánka Horvát začala šít. Žádné kroje mezi krajanů do té doby nebyly, inspirací jim byly staré české vzory ze Slovácka. Pod vedením pana Vencela Mizery probíhaly první zkoušky folklorního souboru. S malými přestávkami probíhají zkoušky až dodnes.

Psal se rok 2001 a v Kruščici byl zrealizován projekt nové asfaltové silnice. Čekalo se na vzácnou delegaci z Bělehradu, která měla cestu slavnostně otevřít. No a při takové slávě nesmí chybět vítání chlebem a solí – jak jinak než v kroji. Byť bylo v Kruščici mnoho Čechů, kroj doma neměl nikdo, a tak Marijánka Kuželka sedla za šicí stroj a ušila úplně první kroj pro svou vnučku Aleksandru. To se krajanům natolik zalíbilo, že tehdejší předseda České besedy požádal místní kostelníci, schopnou švadlenu Barbaru Hanu, o dal-

ších osm krojů, panímáma Francky Hoců měla doma látky, tak chtěla ušít sedm krojů pro holky a pět pro kluky.

Tehdejší učitel Roman Grossman místní ve využití krojů podpořil – jezdil s krajanů až do Rumunska.

V dalších letech ke krojovanému tancování docházelo spíše sporadicky, a to až do roku 2010, kdy se nacvičování tanců ujal choreograf Zlatko Irović, který vede folklorní skupiny v Bele Crkvi i v Kruščici až dodnes.

„Za celej svůj život sem kroj neviděla. To až když první ušila Marijánka a pak za mnou lidi začali chodit, abych ušila, to není víc než dvacet let nazpátek,“ říká paní Barbara Hana, která ušila dobrých čtyřicet krojů. Nejprve šila kroje z barevných látek a poté takové, jaké známe dnes – červené sukýnky, bílé zástěrky, černé vesty. Pro kluky dlouhé kalhoty, bílou košili a černou vestu. Většina krojů je opatřena nejen našitými krajkami, portami a mašlemi, ale dívčí vesty jsou vyšívané korálky – motivem je květina s lístky.

I v Kruščici museli podobu krojů krajané vymyslet – odkazy předků se nedochovaly.

Hledali prameny v krajích, odkud jejich předci pocházeli. Tetičky, co kroje šily, si navzájem poradily a taky záleželo na tom, jaká byla k dispozici látka a krajky. Paní Barbara Hana šila kroje v jednotném stylu. Kdo z něj odrostl, předal ho někomu mladšímu.

Za působení učitelky Ilony Kirchnerové (v roce 2016) se díky jejímu nápadu a iniciativě podařil skvělý počín – vznikl návrh nového kruščického kroje v barvách modré a žluté s motivem hrušky (kruška=hruška, symbol Kruščice). Díky sbírce na Startovači (Startovač je platforma pro komunitní financování kreativních projektů, tzv. crowdfunding.) byly na kroje získány finanční prostředky.

„To, jak budou kroje vypadat, byl můj návrh po konzultaci s kamarády z etnologie a folkloristy – dohodli jsme se, že nemá smysl kopírovat existující české nebo moravské kroje, ale bylo by lepší navrhnout něco originálnějšího a autentického. Z toho jsem vycházela.“ – okomentovala nové kroje Ilona Kirchnerová.

Většina českých rodin má doma kroj, najdete ho i v srbských rodinách, protože folklorní tance jsou oblíbené také u Srbů z Kruščice i Bele Crkve.

Jelikož místní kroje nemají dlouhou tradici a byly šity ve většině případů za účelem využití při tanci, nesetkáte se s nimi u starších žen ani mužů. Do kostela či na posvícení krajané nosí šaty dle svého výběru – u starších žen, nejen vdov, se často oblékají černé dlouhé šaty či sukně a šátek, muži nosí kalhoty, košili, sako či kabát.

Kroje jsou atributem nejmladších generací – dětí, mládeže a mladých dospělých, kteří s „folklorem“ začínali v dětství.

Byť „české“ kroje nemají v srbském Banátu dlouhou tradici, je o ně velký zájem. Tancování v krojích se v Kruščici věnuje přes dvacet mládežníků, podobný počet se schází i v Bele Crkvi.

V posledním roce vznikla v Kruščici nová skupina složená z těch nejmenších dětí. Některé kroj zdědily, jiné si ho nechaly ušít. Tato nejmladší skupina má kolem dvaceti členů, kteří se pravidelně schází na zkoušky a vystupují na společenských akcích. Naděje krojované budoucnosti je tedy veliká! •

Děti v Kruščici nosí univerzální banátský kroj

Kroj České besedy Kruščice s motivem vesnice, hruškou na sukni

Alena Havlová

Natáčeli jsme pamětníky v Banátu

V září jsme společně se štábem české organizace Paměť národa natáčeli vzpomínky banátských pamětníků. Profesionální natáčecí studio vzniklo v kanceláři UDSCR na Eibenthale a v něm pan režisér Rostislav Šíma zpovídal jak krajan z Eibenthale a Baia Noua, tak z Rovenska. Podarilo se tak zachytit vzpomínky na dávné časy, jak ty krásné, tak ty tragické - například na transporty do Baraganu, které byly komunistickou vládou realizovány v padesátých letech právě na Eibenthale. Nejstaršímu respondentovi z Eibenthale bylo 92 let, nejstarší krajan z Eibenthale je 94 let. Všechny zpracované rozhovory najdete na stránkách: pametnaroda.cz/cs/pamet-banatu. •

Ivo Dokoupil

Desky, tužka a metr...

Začátkem tohoto roku jsme byli s kolegy požádáni o výpomoc s přípravou naučné stezky po pozoruhodnostech obce Svaté Heleny a jejího okolí. Jako architektka se specializací na tradiční venkovské stavitelství jsem se ujala přípravy panelu na toto téma. Sběr podkladů se navíc potkal s komunitním záměrem vybudovat z jednoho ze svatohelenských domů obecní muzeum. Se zástupcem zdejší pobočky DSSČR jsme se dohodli, že k tomuto stavení vypracujeme plány, které půjde využít na panelu samotné naučné stezky, i pro naplánování muzejní expozice. Poslední týden v červenci jsme se s kolegou Michalem Profantem pustili do díla. Dům jsme oměřili a vytvořili prvotní plány, které jsme posléze zpracovali v počítačovém programu do elektronické podoby. Po návratu z Banátu jsem z nich pak vytvořila kreslené ilustrace, které mají turistům i dalším zvědavým zájemcům přiblížit podobu tradičního svatohelenského domu.

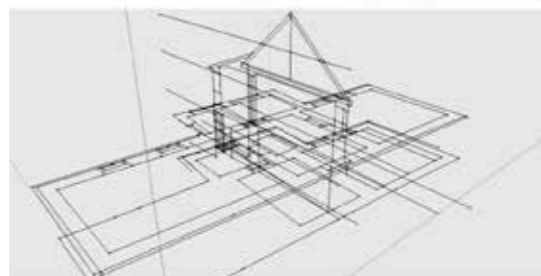
V rámci večerních diskuzí jsme na místě vymysleli ještě jeden menší projekt. Se souhlasem majitele jsme oměřili fasádu jednoho ze starších domů, abychom mohli vytvořit kreslenou vystřihovávku pro děti. Věříme, že i touto hravou formou lze udržovat vzpomínku na zručnost a dílo našich předků.

Čili pokud potkáte u některého domu ve vsi člověka s papíry a měřidlem, možná právě pracuje na něčem podobném, jako na obrázku vpravo. •

Alena Rákosníková

Rostislav Šíma v rozhovoru nad rodinnými fotografiemi s panem Nedvědem, který byl s rodiči odsunut do Baraganu

Svátek Božího těla s brněnskou příchutí

aneb o červnové návštěvě brněnského chrámového sboru
Jolly singers ve Svaté Heleně a jejím okolí

Igor Kyselka

U příležitosti svátku Těla a Krve Páně (lidově nazvaného Boží tělo, letos připadlo na čtvrtek 16. 6.) ve dnech 15.-21. června 2022 navštívil Svatou Helenu, Gernik, Eibenthal a Rovensko chrámový sbor z Farnosti Svatého Tomáše v Brně. Sbor zde byl zastoupen asi pětácti zpěváky i hudebníky plus cca desítkou dalšími přáteli tak, aby se obsadil autobus.

„Peťo, proč se scholou nikam nejedeme? Třeba zapřít někam do venkovského kostela na pouť nebo tak? Vždyť i naši choralisti (pozn. druhý tzv. Chorální sbor u Sv. Tomáše zpívá převážně gregoriánský chorál) aspoň dvakrát

do roka zpívají v neděli někde mimo Brno.“ Takovéto otázky někteří z nás sboristů občas kladli našemu dobrému a pečlivému dirigentu Petrovi Veselému. Ostatně žije ještě dost pamětníků úspěšného opakovaného turné ke krajanům do švýcarského Einsiedlu na počátku devadesátých let.

„Víš,“ zamračí ustaraně tvář Peťa. „Pro mě je už trauma a několik bezesných nocí, máme-li zpívat na svatbě u Augustina, v Husovicích či na Starém Brně. Stěhování techniky, neznámý kúr, než správně rozmístíme mikrofony, řeším jak a kam dobře posadit muzikanty, zkoumám, jaký je dozvuk

prostoru... Ne, to ať si řídí někdo jiný, jsme tomáškovská schola a já se před světem ukazovat nepotřebuju..." Ano, tak nějak podobně obvykle zněla odpověď.

A najednou to šlo! A ne pár kilometrů za Brno, ale rovnou 840 km přes trojí hranice a na celý týden!

„To není možné, co toho Peťu tak přesvědčilo?“ Nevěřili byste, ale jako obvykle...

Za vším hledej ženu

Někdy na počátku roku 2019 se na jedné zkoušce našeho sboru jako nová posila sopránu objevila drobná milá usměvavá dívka s nápadně hustými a dlouhými tmavými vlasy. „Takové už u nás nerostou,“ říkali si mnozí. A opravdu, při vzájemném seznamování se ukázalo, že Lidunka Eliášová je sice Češka, ale ne z Čech ani z Moravy, ale z české komunity v Banátu, tedy historické země Rakouska – Uherska, jejíž největší část dnes patří Rumunsku. Liduška v Brně vystudovala vysokou školu a v práci uplatňuje výbornou znalost rumunštiny. V Banátu má ještě tatínka, ale bratři s rodinami už (jako ostatně většina tamních mladých) přesídlili natrvalo do Česka. Mnozí z nás sice o české menšině v Rumunsku něco slyšeli, ale setkání s živou dívkou z Banátu podnítilo zájem a otázky, jaké je to být Čechem na dalekém Balkáně a nestálo by náhodou za to se tam podívat?

A tak aktivní manželé a současně služebně zasloužilí zpěváci Petr Kali Hanák s Helčou, dostali nápad! Co třeba tam jet v době nějakého katolického svátku – že bychom svým zpěvem podpořili místní věřící? Ale co na to náš ustanovený dirigent? Dirigent ke překvapení mnohých (nevím tedy, zda hned či po delším či kratším rozmyšlení) řekl ano...

Směr Temešvár - Spre Timisioara

Konečně nastal den D a všichni se shromáždili na srazu u nádražního Tesca tak, že avizovaný odjezd ve 21,00 se odložil jen o půl hodiny. Po jedné hygienické zastávce ještě u Hustopečiči a druhé za Budapešti se s rozedněním přiblížila maďarsko-rumunská hranice. Tu jsme přešli poměrně hladce tak, že stále rovinatým a dosti bezlesým územím jsme kolem 7,30 východoevropského (tedy o hodinu napřed posunutého) času dorazili do banátské metropole – Temešváru. Lidka nás s městem, kde svého času pracovala a dobře jej tedy zná, ráda seznámila, a to jak s jeho četnými opravenými památkami, tak i s příjemnou kavárnou a cukrárnou, která po noci strávené v autobusových sedačkách všechny příjemně vzpružila.

Vítejte ve Svaté Heleně

Po ještě asi dvouapůlhodinové jízdě rumunskými vesnicemi, mnohde ještě s typickými lidovými domovními štíty jsme po

Cesta z Gerniku na mlýnky k Petrovi

překonání lesnatého hřebínku náhle vjeli do impozantní scenérie, kde Dunaj tvoří jeden z nejširších úseků (asi 5,5 km). Vtom však naráží a následně (asi někdy v Třetihorách) skutečně proráží Karpatský oblouk. Znamená to, že se velmi rychle zúží do místy jen 300 m širokého (spíš úzkého) průlomového údolí – nejmohutnějšího v Evropě, zvaného Železná vrata (Portile de Fier), které je na druhém konci překlenuje hrází stejnojmenné rumunsko-jugoslávské přehrady dokončené roku 1972. A to už jsme se zakousli do svahu soutěsky a po několika serpentínách tu byla již cedule Sfânta Elena, tedy Svatá Helena. Obec, která nám měla na následujících šest dnů poskytnout útočiště.

Na místě příjezdu si nás rozebraly předem dohodnuté rodiny, které nás ubytovaly. Pro mě s manželkou to bylo o to krásnější, že jsme po sedmadvaceti letech spali u stejné paní Marjánky, ve stejné místnosti jako tehdy, ale uvnitř k nepoznání moderně přestavěném domě. Tehdy do Heleny vedla jen blátivá cesta, traktor vlastnilo jen pár šťastlivců, koupelnu s teplou sprchou měli jen v jednom domě a to ještě ve formě koupelnových kamen na pevná paliva. Ale taky zde žilo přes 600 osob. Dnes je to jen slabá polovina.

Po ubytování a nezbytném oddechu následovala společná návštěva místního kostela spojená s první zkouškou. Na nezvykle prostorném kúru (oproti jinak vcelku malému chrámu) jsme zde rozložili noty a nástroje na celou dobu našeho pobytu. Záhy jsme zjistili, proč musí být kúr tak velký. Většina místních chlapů totiž měla svá místa v lavicích při mši svaté právě zde. Taky proto, aby hlídali samočinný ovladač zvonů s pečlivým popisem, kdy se zvoní „voběma zvonami“, jak stálo v podrobném návodu k použití, a kdy jen jedním.

Poté následovala velmi romantická vycházka večerními poli a velmi bohatě kvetoucími loukami na skalnatou vyhlídku, odkud se nám jako na dlani naskytl pohled na počátek dunajské soutěsky s mohutnou pevností Golubac na srbské straně, solitérní skálou Babakaj uprostřed řeky a jakýmsi záhadným pohyblivým se vertikálním objektem,

kde jsme se po prudké výměně názorů shodli, že to může být jedině po vodě kráčející Kristus.

První večer jsme zakončili velmi příjemně – v zahrádce zdejšího koloniálu sloužícího současně jako výčep, kde teklo ne příliš silné, ale všem nám vyhovující pivo značky Ciuc (čti čuk), kterému jsme začali pro podobnost se slavnými dětskými hrdiny klasika našich školních čítanek Arkadije Gajdara říkat Čuk a Gek.

Noci zde bývají chladné

Na první večer ve Svaté Heleně jistě nezapomene náš milý dirigent Petr. Zaskočil si do svého ubytování jen pro mikinu, aby pokračoval v nadějně rozpitím Ciucu. Vidouce jej však paní bytná přicházet (žel však nikoli už zase odcházet), mylně se domnívala, že jsou všichni ubytovaní doma a zamkla vrata. Když pak Petr přišel jako jeden z posledních rozejdovších se k svému novému příbytku a zjistil stav věcí, jal se nejprve telefonovat své ženě a dalším s nimi ubytovaným kamarádům, poté házet do oken kamínky (moc jich po uklizené ulici nenašel) a pak hledat vhodný prut, kterým by učinil zvukově totéž, avšak vše marno. Nezbyvalo, než se dělit o vhodné lavičky v závětrí s místními zvědavými kočkami a s ubývajícími stupni teploty vyhlížet netrpělivě první paprsky světla, aby pak před Slavností Těla a krve Páně k nemalému překvapení svých spolubydlících na celé tři čtvrtě hodiny zalehl.

Slavnost Těla a Krve Páně po staročesku

Na úvod náš sbor i našeho kaplana Pattyho Pavlíčka uvítal zdejší farář (národnosti maďarské), který se sem dostane obvykle jen v neděli a ve svátek. Přestože čtení jsou v češtině,

liturgie bývá v rumunštině, takže celotýdenní přítomnost českého kněze, který zde prakticky každý den sloužil mši svatou a zpovídal byla pro místní věřící vítanou duchovní podporou. Po mši svaté následoval tradiční božítělový průvod kolem kostela, který byl z vnější strany dočasně obestaven celkem pěti bohatě zdobenými oltáříky. Slavnost byla opravdu důstojná a i texty oné pobožnosti čtené Pattym z místního vsutku prastarého kancionálu dodávala celé události závan minulých staletí.

Pestré cesty po Banátu - Gerník

Pochopitelně nás zajímalo, jak žijí a jak vypadají další české vesnice. Hned v pátek po Božím Těle jsme se vydali do nejbližší, jen asi 14 km pěší chůzí vzdáleného Gerniku (Gârnic) – sídle malebně rozloženém v údolíčku a okolních kopcích. Cesta do Gerniku vedla bohatě kvetoucími karpatskými loukami a bukovými lesy plnými pravých hříbků, které místní (k našemu překvapení) vůbec nesbírají.

V Gerniku nás výtečnou oranžádou uvítal na faře místní duchovní správce Otec Josef Přelouček, rodák z nedalekého Eibenthalu, který zde žije se svou devadesátiletou maminkou. Poté nás seznámil s vodními mlýnky, v lokalitě „U Petra“ a celou naši cestu přitom skvěle fotograficky zdokumentoval tak, že přidáním našich písní nahraných následně při mši sv. vytvořil svižné pásmo fotografií doplněné zpěvem Jolly singers. Pro místní byla návštěva české chrámové scholy opravdu sváteční událost, takže z následného posezení na faře se stala malá slavnost se společným zpěvem u klavíru.

...

Co říci na závěr. Nejen Heleňané si oblíbili náš sbor, ale i členové našeho sboru si zamilovali zdejší kostelíček, domky a jejich srdečné obyvatele. Mnozí jsme si také řekli, že tu nejsme naposled...

Všichni asi budeme vzpomínat na helenská rána, kdy nás budilo cinkání krav hnaných ulicemi vesnice na pastvu, na ty bohaté stoly u našich domácích, s nezbytným pohárkem místní slivovice (někdy krásně zbarvené v ní macerovaným morušovým dřevem) na spálení červa a zahájení dne. Jak řekl na závěr jeden pražský host naší výpravy se svou ženou „Bylo to lepší, než naše svatební cesta do Dolomit.“

A Vy, kdo jste tam ještě nebyli, neváhejte a jeďte! I když zdejší Češi stále hrdinně hospodaří na polích, populace nezadržitelně stárne a zmenšuje se. A tak v jaké podobě Tě, český Banáte, shledáme za patnáct, dvacet let? Věřme, že ve stejné či raději lepší než dnes. A modleme se za všechny ty statečné lidi a jejich domov, který jsme tak výjimečným způsobem mohli poznat... •

(redakčně kráceno)

Za vlní perníku a pestrobarevnými dorty s překvapením

rozhovor s Barbarou Irović,
českou cukrářkou z Kruščice

V srbské Kruščici mají Češi velmi dobré jméno. Jsou pracovití, šikovní a mívali inovativní a originální nápady. Tato charakteristika je vlastní i Barbaře Irović, která založila značku Perník - češki kolači, pod kterou peče nejen tradiční české kořením provoněné perníky, ale vytváří i moderní designově originální sladkosti z čokolády a dalších sladkých ingrediencí.

Barbaro, jak vznikla myšlenka vytvářet originální cukrovinky na zakázku?

Nejdříve jsem pekla perníky pro rodinu a na krajačské akce – např. drobné zdobené perníčky jako suvenýry. S nápadem realizace větších projektů přišel můj tatínek. Bylo třeba vytvořit originální odměny pro účinkující na našem festivalu v Kruščici (Festival Krása různorodosti) a také jsem začala tvořit sladké dárky na narozeniny či jiné oslavy.

Co byl první výrobek mimo krajačské akce, který jsi prodala?

To vím přesně – byl to čokoládový dort ve stylu pinjaty, která je tu velmi oblíbená. Dort je vytvořený z čokolády

„Hodně času jsem strávila hledáním inspirace na internetu.“

a skrývá v sobě překvapení – to mohou být sladkosti, dárkové předměty či nějaká hračka podle přání zákazníka. Tento první dort jsem vytvořila podle sebe a nabídla ho na internetu. Prodal se velice rychle a od té doby jsem vytvořila mnoho dalších dortů.

O jaký dort se přesně jedná, čím se liší od jiných dortů?

Je to originální dárek, který v okolí nemá konkurenci. Korpus dortu je celý z čokolády, uvnitř kterého je překvapení, ke kterému se lze dostat pouze rozbitím (obvykle dřevěným kladívkem, které je součástí dortu). Výhoda je, že se takový dort nezkaží a mohou ho poslat i poštou. Jediným omezením je teplota - v letních měsících hrozí změknutí čokolády.

Jaké jsou tvé nejčastější zakázky?

Nejvíce vyrábím ty dorty, ale také celou řadu drobnějších sladkostí – „nanuky“, motiv Micky Mouse, rohlíčky, kuličky, bonbóny – používám různé barvy čokolády kombinované se zlacením, ozdobnými cukry, sušenkami, mandlemi

doplněné třeba mašlí. Výrobky ukládám do dárkových krabic a balím do dekorativních papírů či celofánu. A tak jsou moje výtvořky na oslavách nejen k snědku, ale i k dekoraci.

Vyrábím i čokolády či perníky vázané k určitým svátkům – Velikonocím, MDŽ, Vánocům či pro turisty.

Odkud bereš všechny ty nápady?

Hodně času jsem strávila hledáním inspirace na internetu. Vlastní realizace ale dělám vždy podle sebe tak, aby se nápad co nejvíce snoubil s přáním zákazníka.

Kde můžeme tvoje výtvořky vidět?

Na facebooku (Češki kolači) nebo instagramu (Češki kolačiči).

Kam až tvoje výrobky putují?

Nejčastěji do blízkého okolí – Bela Crkva či Vršac, ale posílala jsem zakázky i do Bělehradu, Salzburgu nebo České republiky.

Na stránkách Barbary můžete najít bohatou galerii jejích výrobků a pokud si chcete trochu osladit život či potěšit někoho blízkého, neváhejte ji kontaktovat! •

Alena Havlová

Proč je pro Čechy v Rumunsku a Srbsku čeština stále důležitá?

Čeština jako atribut
kulturní identity

Čechy v Banátu pojí dohromady jeden z hlavních přístupů k češtině, čímž je „čeština jako atribut kulturní identity“. Obecně vzato jazyk, historické povědomí a náboženská tradice představují tři základní pilíře, na kterých se buduje kulturní uvědomění, a díky kterým posléze národnostní menšina vnímají rozdíl mezi „my a oni.“ Čím silnější pilíře daná menšina má a čím více se odlišují od okolního prostředí, tím déle dokáže menšina kulturnímu tlaku většiny odolávat. V rámci mého výzkumu u české menšiny v Rumunsku a Srbsku velmi výrazně zaznívala právě znalost češtiny jako určující prvek češtví. Proč si tedy myslím, že tamní česká menšina přikládá češtině takovou váhu?

Na češtinu a její užívání se lze podívat ze dvou úhlů pohledu; z idealistického a z praktického. Z obou zmíněných hledisek se chtějí krajané dorozumívat a učit se svůj český mateřský jazyk. Podle idealistické argumentace je čeština vnímána jako odkaz nebo dědictví z minulosti, které se předává dalším a dalším pokolením. Byl to právě český jazyk a na něj navázané myšlení, skrz které se Češi snažili pochopit prostředí nové banátské vlasti v obklopení cizích kultur. Tyto své představy a vjemy v mateřštině interpretovali a následně zapisovali do kronik a deníků. Danému okolí rovněž přizpůsobili své zvyky a folklór obohatili o prvky z tamního prostředí.

Těmito procesy vznikala postupem času tzv. kolektivní paměť, kterou doteď mohou čeští krajané v oblasti Banátu využívat; číst česky psané kroniky, zpívat české písně s banátským nádechem, nebo si jen česky poklábat. Tím se utužuje soudržnost v komunitě a pocit češtví. Tato kulturní paměť etnika není přenosná, tudíž zanikne společně s jazykem, na který je navázána. Toť má první idealistická myšlenka, proč Češi v Rumunsku a v Srbsku považují češtinu za stále důležitou.

Druhý typ pohledu patří mezi ty praktické. „Kolik umíš jazyků, tolikrát si člověkem“ ... a o to snáze najdeš práci. Touto logickou a pragmatickou úvahou se řídí nejen české menšiny. Spolu s otevíráním poboček nadnárodních společností ve velkých městech mají Češi příležitost zde pracovat například v call centrech se zaměřením na českou klientelu. Mladí banátské krajané se proto vzdávají tradičního způsobu života v českých vesnicích a stěhují se do větších měst za lukrativními pracovními příležitostmi. Bohužel pro českou národnostní menšinu, mnoho rodin emigruje do zahraničí. V České republice si totiž vydělávají mnohem více než v Rumunsku nebo v Srb-

sku. Zmíněný fenomén pak v těchto zemích nadále urychluje snižování české populace.

Tím vzniká paradoxní situace, kdy se znalost češtiny stává dvousečnou zbraní. Na jedné straně podporuje českou kulturu v Banátu a usiluje tak o její zachování. Na straně druhé však otevírá pracovní možnosti ve městech, a kvůli tomu dochází k vyliďňování venkova se zbytky české atmosféry, a tím k rychlejší asimilaci krajanů v Banátu. Souběžně s tím znalost češtiny vytváří vazbu na Česko, do kterého se pak krajané zpravidla stěhují.

I přes to, nebo možná právě proto si myslím, že čeština zůstává pro banátské Čechy stále velmi důležitá. Ať se snaží uchováním českého jazyka bojovat proti asimilaci, či se díky jazykové vybavenosti rozhodnou pro emigraci, mají pro toto výsostné rozhodnutí právo. Udržovat svou komunitu v kulturně odlišném prostředí musí být dřina a já hluboce smekám před každým, kdo si tuto cestu vybere. •

Vít Polák, student ČZU

Z Prahy na Banátskou misi

Imprese

Anna Josefína Nováková

V rámci studia na Univerzitě Karlově jsem se rozhodla absolvovat pedagogickou praxi v zahraničí. Stáž ve školách na Svaté Heleně a Gerniku se jevila jako ideální volba: příroda dechberoucí, architektura malebná, jídlo bio, neviděla jsem problém. Zádrhele a překvapení se ale začaly objevovat hned po příjezdu. První místo vzala zima, která byla všude: ve škole, ve městě, v autobuse do Gerniku, ve stavení, které jsem obývala... Topit v kamnech jsem uměla, akorát jsem nebyla zvyklá štípat jako dřevorubec a nevěděla jsem, co dělat s mokřým dřevem a tupou sekýrou. Druhé místo vzala neexistující doprava: byla jsem odhodlaná se dopravovat na Gerník pěšky, protože je to skoro pohodlnější než jet do města taxíkem a pak hodinu křivolakou cestou. Vzhledem ale k několika-kilové krosně, kterou jsem vřdycky táhla, jsem od nápadu rychle opustila a poslušně jsem se prala s rumunskými středoškoláky o místo v autobuse.

Za třetí vztahy mezi učitelem a jeho svěřenci a učitelem a rodiči jsou zkrátka jinačí. Osobnější a důvěrnější. Když se totiž se svými žáky vídáte nejen ve škole, ale vlastně celý den ve vesnici, jistě bariéry to prolomí. Dále mě překvapila neustálá nedorozumění v rozhovorech. Všichni jsme mluvili česky, ale pochopení byla často kvůli neznámým slovům, kulturní encyklopedii, dialektismům a způsobu uvažování přibližně padesátiprocentní. Stručně řečeno, začátky byly těžké.

Poté, co jsem se infiltrovala k jedné helenské rodině (resp. k jejím krávnám) a přestěhovala jsem se, všechno se zlepšilo. I počasí. V učebnici rumunštiny jsem se dostala do jedenácté lekce, tudíž jsem byla schopná vysvětlit taxikáři, kam potřebuju dovézt, vydobyla jsem rumunskou simku a s ní i data. Jak se projasňovalo počasí, tak jsem si začala uvědomovat, v jakém prostředí aktuálně žiju. Některé děti vědí o věcech, o čem se mi nikdy nezdálo a ni zdát nebude. Třináctiletý umí opravit motor auta a řídit traktor. Nejní problém. Sedmi-

letej nadojů skoro půl kanty mlíka. Osmiletá má lepší přízvuk v angličtině než já. Další děvče hraje na tři nástroje. Skoro se mi ulevilo, když děti namydly schody ve škole a dělaly slepičárny. To se totiž umí i v Praze! Banát je přesně tím místem, které nepřestává nikdy překvapovat a kde se kdykoli může stát cokoli. Jdete se projít a vlastně chcete být celý den sami na pastvě, ale potkáte sousedku a za minutu už sedíte u ní doma nad kafem a debatujete. Přijdete do školy učit hudebku, ale najednou jste s dětmi na hřišti hrající si na kosmonauty. Chcete učit češtinu, ale nemůžete, protože dítě je na pastvě s kozama nebo dělá kolíky. Jdete na vejlet k jeskyním, ale o tři hodiny později jste u primára v bazénu. Máte učit na piano, ale zmizely klávesy. Chcete besedovat, ale musíte jít zkontrolovat kamna. A tak dále a tak dále.

V době, kdy vzniká tento příspěvek do časopisu, jsem doma z Banátu už přes měsíc. Ale až teď to prošlo. Až teď můžu sto procentně hýbat palcem u pravé ruky (to z té sekery). Až teď se mi přestaly zdát sny, ve kterých jsem ztratila krávy. Teprve před pár dny přestaly být moje oblíbené šaty cítit po kouři z kamen. Říká se, že delší pobyt mimo domov člověka změní. V tomto klíše je teď pro mě hluboká pravda.

Začala jsem říkat jédinej můj dobrotivej a na děti ve škole volám už jedinej hajda. Nutím jim místo kšiltovky kaštek a doma už máme jedinej odlivky. Není to ale jen moje slovní zásoba, co se změnila. Nikdy by mě nenapadlo, že holka, co zbožňuje červený rtěnky, sukně a klasickou hudbu po několika měsících v Banátu bude umět ukázkově topit, dojít, dovést domů deset krav a ztratit je po cestě jednou, maximálně dvakrát. Celá stáž byla velmi obohacující zkušenost. Nepřenositelná zkušenost. •

Autorka je sentimentální amatérská dojička krav z Prahy a za vše děkuje: Hrůzovejm, Oli, Johance, Amálce a Frantovi, Kláře, Páje a Katce a všem, kteří jí pomáhali na její banátské misi

„U zimy jsem den co den rozdělával a udržoval oheň jako ten největší poklad“

únor-duben 2022

Pája Karešová

Na odjezd do Banátu jsem se připravovala přes měsíc, i přesto mi první týden v novém působišti připravil výběr z hroznů, o kterém jsem sice měla ponětí, ale připravená jsem doopravdy moc nebyla. Byl to únorový křest mrazem (i když to nejhorší měl z hlediska teplot Banát prý za sebou). Vzala jsem si slabý spacák. Postel se mi rozspala pod rukama. Zrovna namoklo dřevo a nechtělo chytit. Maslowova pyramida potřeb říká: nejdřív měj střechu nad hlavou, buď v teple a najež se. Až pak... můžeš pracovat a něco realizovat. Jedním ze symbolů prvních týdnů byly tedy kamna a hořavovská věta „v zimě jsem den co den rozdělával a udržoval oheň jako ten největší poklad“. Přírodní živly udávaly tempo mých dnů.

Ke kamnům jsem měla vztah jaksi dvojaký. Nejdřív mě sice sužovala, ale našly jsme si k sobě cestu. Já jsem ovládala vytváření tepla na Heleně, Anet zase na Gerniku, vřdycky jsme se před sebou předváděly, jak už jsme to rozdělávání ohně od minule vyšperkovaly. Nakonec, když už kamna parádně hřála, jsem si na nich pak mohla občas i vyvažovat svoji skromnou hostinu. V kamnech jiných helenských domovů se zase dělaly ty nejlepší svatohelenské rohlíčky a bohaté horácké koláče, to jsem měla šanci poznat díky přípravě kuchařky ze Svaté Heleny.

Na Gerniku jsem si prožila také dvojaký vztah k volně pobíhajícím psům. Od strachu z nich, který mě ze začátku

I na svatohelenský kraj došlo! Ale měla jsem ho na sobě před Červeným ponděním. Pokyn od Adél a Denči Pekový zněl jasně: „Na Instagram to ale dej až v to pondělí, jo?“ Poslechla jsem!

paralyzoval, jsem se dostala k tomu, že bych si nejradši jednoho odvezla. U školky, kde jsem na Gerniku bydlela s Anet, nás hlídal Chlebík – s ním mi došlo, že místní psi se nás bojí víc než my jich. Nejdřív si držel bezpečnou vzdálenost, postupně to ale byl ten nejlepší ochranář a miláček dvou stážistek.

Myslela jsem si, že jedu do Banátu hlavně učit a pomoci Kláře a panu Boudovi ve školách na Heleně a Gerniku. A vskutku k tomu došlo, dokonce jsem si splnila svoje tajný přání učit malotřídku! V odpoledních hodinách jsme s dětmi trénovali čtení, psaní, hráli jsme na orgu a flétnu. Ale pravdou je, že i Banát naučil (a vyučil!) mě. Jak sekat dříví, jak vytvořit teplo i s mokřým dřevem, jak si zorganizovat nákup při přejezdech mezi vesnicemi, jak si říct o pomoc (Maruško, Katko, Adél, Denčo!

Vy víte!<3) i jak být občas tak trochu sama.

V létě jsem se do Banátu na pár dnů vrátila, tentokrát už ne jako stážistka, nýbrž jako turistka. I přesto jsem byla moc vděčná, že jsem si mohla na svou stáž zavzpomínat, když jsem pomáhala s nahráváním písniček do vánočního muzikálu pod vedením Kláry. Moc se na něj těším! A Kláře taky děkuju – bez jejího počátečního nápadu praktické stáže bychom neměly my stážistky možnost poznat Banát z trochu jiné stránky než z té turistické. •

Čauky, hele jedu do Rumunska

Aneta Veselá

S čím jsem přijížděla?

Přijížděla jsem s drobným předsudkem, že mě okradou. Do Banátu jsem se vypravila nočním busem. V momentě, kdy jsem do něj nastoupila, jako bych se už na nádraží na Florenci ocitla v Rumunsku, v jakém jsem si představovala. Seděla jsem vedle nagelovaného upraveného frajera oblečeného v amerických značkách, s velkými zlatými hodinkami na zápěstí. Byla jsem si jistá, že přijdu minimálně o mobil. Když mě pak celou ustrašenou v půli cesty probudilo moje vlastní chrápání a vše bylo na svém místě, začínala jsem k Rumunsku nabývat důvěry.

Co mě překvapilo?

Že jsem se naučila nakupovat jídlo v supermarketu jenom jednou za týden a ten následující týden s tím přežít... Dobře teda, až po pár neúspěšných týdnech, kdy jsem to neuměla a musela po lidech prosit o vajíčka, šunku, chleba, sušenky nebo třeba celý oběd a večeři.

Co pro mě bylo těžké?

Jsou tu vtipné momenty, kdy mým skutečně největším strachem byla obava ze sprchování se pod studenou vodou. Což se naplnilo, když jsem si v horké vodě napřed vyprala všechno své prádlo a pak se šla vesele sprchovat. Teplá voda mi došla přesně poté, co jsem si na vlasy nanasla šampón.

Výzvou pro mě byl i hmyz s nepřiměřeným počtem nohou, který na mě právě v té sprše pravidelně číhal. Napřed se stonožky škvorové a strašníci dalmátsí (díky google) objevovali ve skromných dávkách. S přicházejícím létem a vzrůstající teplotou se bohužel zvyšovala jak stonožčí četnost výskytu, tak i množství jejich končetin.

Skutečně nejtěžší pro mě ale byl první týden po návratu domů.

Nejzajímavější zážitek?

Pro mě jako milovníka psů? Jednoznačně každé setkání se psy. Většinu své stáže jsem strávila na Gerniku, a právě zde mám své oblíbené pejsky. Ostatní čtyřnozí mi prominou, ale ráda bych vyzdvihla jednoho, kterému říkám Chlebík. Jméno nečekaně dostal podle předkrájeného chleba, který jsem si z Moldavy vždy vozila. Bydlela jsem ve školce, na pozemku školní zahrady. Chlebík (tehdy pro mě jenom neznámý pes) se jedno odpoledne objevil s nedůvěřivým výrazem asi 7 metrů od mých dveří. Hodně jsem se ho tehdy lekla. Byl pohublý a neměla jsem nic jiného, co mu dát, než právě chleba. Zmizel, ale druhý den přišel zas. Když jsem si šla večer na zahradu pro dřevo nebo se jen tak vyvětrat, Chlebík si pomalu začínal lehávat u mých dveří. Všechno to ale probíhalo poněkud

bezkontaktně. Byl obezřetný ke každému mému pohybu a ke svému také. Jednou jsme to ale oba zkusili, překonat strach, trochu zapřít instinkty potřebné k přežití a pokusit se vzájemně dotknout. Uchlácholila jsem ho tehdy granulemi a on mě jedním z jeho klidnějších pohledů. Přibližovali jsme se pomalu a nejistě, ale dokázali jsme to, pohládili jsme se. Byl to pro mě tehdy intenzivní moment, přirovnatelný k pocitu, který máte, když se s někým poprvé políbíte. •

Čtyři měsíce v srbském Banátu

Tereza Kroužková, studentka etnologie na FF UK

Po pravé ruce širá pláň lemovaná krajkou větrných elektráren, po levé ruce kopce škrábající nejmodřejší z obloh. Slunečnice po obou stranách cesty se šikují stejně jako ptáci na drátech – tiše se dohadují, kdo odletí dřív. Ani jednomu se nechce. Naprosto jim rozumím. Cesta mezi vesnicemi Češko Selo a Crvena Crkva měří pět kilometrů. Kolo mi skáče po rozhrkané panelce a já se opírám do pedálů v žabkách. Na zádech mi poskakuje malý raneček – místo buchet skrývá notebook a Poláčkovy Edudanta a Francimora. Jedu do radia. Sluníčko už mi kočičím jazykem začíná olizovat kůži, i když ještě ani nebylo půl 10. Dneska bude vedro.

Vedro v srbsčině neznamená neúnosné teplo, při kterém se z kukuřice ještě na polích stává popkorn, jako u nás, v Čechách, ale "jasno". Spousta srbských slov patří ve vztahu k češtině do lingvistické skupiny tzv. false friends, falešných přátel. Zní stejně jako u nás, ale v srbsčině znamenají něco dočista jiného. Třeba užasno vůbec není úžasný. Když vás někdo pozve na oběd a ten vám zachutná, rozhodně neříkejte, že to jídlo bylo úžasný. Užasno totiž znamená hrozný, naprosto strašlivě příšerný. A tím to samozřejmě nekončí: zaspát znamená usnout, plavá není blond, ale modrá. Stan neoznačuje áčko z cely a prutů, ale byt, na výlet se v Srbsku totiž bere jedině šator. Jazyk si osvojuji metodou pokus – omyl – smích místních. Ač to není statisticky možné, občas mám pocit, že dělám víc chyb než pokusů.

Po pěti kilometrech panelová cesta přechází v pruh kočících hlav svažující se mírně z kopce. Pouštím brzdy a nakláním se nad říditka. Jako střela z luku proletím kolem sluncem oplechované stopky, která varuje před blížícím se železničním přejezdem a svou patinou působí dojmem, že pamatuje sultána Sulejmana. Koleje železnice se perou o svoje místo na slunci se zlatou trávou a nízkým křovím. Kolo mi na nich lehce nadskočí a já nekoukám nalevo ani napravo, jen si užívám vítr šlehající mě po opálených pažích.

Vlaky tu nejezdí. Jezdívali, už nejezdí. Železniční trať Zrenjanin – Bela Crkva byla vybudována ještě za za Rakouska-Uherska a její východní část je nejstarší železnicí na území současného Srbska: její stavba v úseku Jasenov – Bela Crkva byla zahájena léta Páně 1847. Po rozpadu Jugoslávie v roce 1991 začala trať v důsledku nedostatku finančních prostředků chátrat. Churavěla pomalu, postupně, ale neodvratně. Severní část u obce Vatin spojující Bělehrad s Temešvárem se stala jednou z obětí bombardování dne 6. května 1999. Provoz byl postupně přerušován, v 2016 utichly i pražce směřující do obce Bela Crkva. Obnova celé trati je plánována – výměna dřevěných pražců za betonové, rekonstrukce opuštěných drážních budov, elektrifikace. Zatím ale stav zůstává stejně bezútěšný. Obnova: plánována. Nádraží v Jasenově vzdálené necelých 7 kilometrů patří mezi nejstarší na území Srbska. Navrženo rakouskými inženýry, zbudováno z pálených cihel, otevřeno 20. června 1858. Může se chlubit točnou,

kterou obsluhovali dva muži pomocí železné páky, a studnou, která sloužila k napájení železných orů monarchie; svůj titul památkově chráněného objektu si zaslouží právem. Chátrá pomalu, postupně, ale neodvratně. Obnova: plánována.

Do Crvene Crkve vjedou rychlostí držitele žlutého trikotu. Účastním se soukromého turnaje se zdejšími psy. Spočívá v tom, jestli stihnu projet rychleji, než se mi s hurónským štěkotem zapletou do výpletu kol. Vedu už minimálně 23:0, ale nepřestávám se bát dne, kdy chlupatí přespolní utrhí první bod. Moji soupeři jsou dnes našťastí moc znavení na to, aby vytáhli čumák ze stínu. Silnice z Crvene Crkve do Bele Crkve ubíhá svižněji. Minu skládku i s uprostřed čnicím vysokým cihlovým komínem, reliktem časů dávno minulých, ze kterého mi blahosklonně kyne čáp. Pokynů zpátky. Kolo zamknu před Dugmetem a podrbu kocoura, co leží ve stínu před vchodem do obchodu a čeká, až nějakému dobrořákovi něco upadne. Přimhouří vědoucně oči – prý mi na kolo dohlédne. V obchodě si místo piva po krátkém zaváhání koupím malou láhev vody. Moje orgány si začínají poslední dobou stěžovat na Ústředním výboru řízení těla, že dodávané tekutiny až přehnaně disponují ethylalkoholem. Bohužel, srbský Banát není pro slabý povahy. Velkou láhev vyměňuju za malou, půllitrovou. Člověk se nesmí moc hýčkat. Pohled prodavačky naznačuje, že to je první prodaný exemplář v tomto účetním období.

Kdo nepije, nežije. Tady dvojnásob. Odmítnout nabízenou rakiji neznamená odmítnout pouhou (přibližně, spíš více než méně) deku čiré tekutiny, ale odmítnout kus hostitele. Jeho pohostinnost, hodiny jeho práce, jeho identitu. Odmítnout nabízené pití je skoro jako odmítnout jeho samotného. Rakiji ne? Proč ne? Aha. No. Dobře. Tak víno? Domáci! Ne?! Ah... Pivo? Jelen, Zaječarsko, Lav... Krev není voda. Pivo jo. Že je pití součástí srbské národní identity, jde odvodit i ze dvou slovíček, které srbsčina darovala k užívání ostatním jazykům: vampyr a slivovice.

Kolem opravny kol a zmrzliny přicházím až k rádiu, kde spíš ze zvyku zvoním na zvonky, o kterých si upřímně myslím, že pravděpodobně nefungují. Prodavačka ze sladoledu se na mě usmívá – jednou jsem si od ní koupila zmrzlinu a od té doby mě zdraví. Nejsem si jistá, jestli to je známka toho, že už jsem tu zapadla, nebo tu naopak nikdy zapadnout nemám šanci. Přichází mi otevřít Body, už ode dveří hlaholí a směje se, čert ví čemu. Na tom ale nesejde, smích je tu návykový. V rádiu je příjemný chládek, Standa tu na mě čeká s tvářmi tibetského světce. Omlouvám se za zpoždění: to to vedro, protivítr, slunečnice, co jsem si musela vyfotit, kořata na klíně u snídaně... Šalamounsky pokyvuje hlavou, mávne rukou. To nic. Usednu před mikrofon a podél záložky rozkrojím Poláčka. Kapitola čtvrtá: Školní výlet na čarodějném koštěti. Ještě než se stihnu vydýchat, přistane přede mnou orosená plechovka Lva. To aby mi při čtení nevyschlo v hrdle. •

Stážisti v Banátu na podzim 2022

Vít

Jmenuji se Vít Svoboda a jsem na stáži v Eibenthale. Studuji na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity obor anglický jazyk a dějepis. V Banátu jsem předtím nikdy nebyl, ale toužil jsem poznat tento kraj a dozvědět se víc o životě lidí, kteří sem přišli z Čech před dvěma staletími a žijí zde dodnes. Mezi mé zájmy patří jednoznačně hudba; hraní na hudební nástroje a zpěv. Jsem rád, že právě díky tomu mohu vést hudební kroužek pro místní děti a učit je hrát na kytaru a také vést kroužek anglického jazyka. •

Anička

Já su Anička. Pocházím z Moravy a teď studuju v Praze na DAMU Autorskou tvorbu. Hraju a hraju si. A tak jsem přijela pracovat a hrát si s dětmi i sem do Eibenthalu hry, fotbal a brzy snad i divadlo! Přijela jsem do Banátu s batohem, co s ním můj tatínek procestoval Rumunsko před 20 lety. Já teď cestuju hlavně po okolních lesích a loukách. Místní se mě ptají, jestli se nebojím vlků, že chodím takhle sama. Trochu jo, přiznávám. Ale teď už vím, že s tím vlkem vždycky chodí kašpárek, jak napsal Lukas ve své divadelní hře. Tak já myslím, že bych to případně s tím kašpárkem nějak vykomunikovala... Jsem moc ráda za všechny čas tady! •

Zleva Vítek, Anička, Ema, Lukáš

Ema

Jmenuji se Ema Moravcová. Pocházím z Ústí nad Labem, kde studuji na Univerzitě J. E. P. obor Učitelství pro 1. st. ZŠ. Mezi mé zájmy patří například jóga, zpěv a hra na nástroje. Jedny z mých dosavadních nejintenzivnějších zážitků v Banátu se pojí s tím, že když jsem přijela na Gerník, netekla zde voda. Musela jsem si tedy nosit veškerou potřebnou vodu a chodila jsem se koupat do ledové tůňky. V závěru to ale vnímám pozitivně, protože kvůli těmto okolnostem jsem musela vystrčit paty z domu a vydat se do vesnice pravděpodobně častěji, než kdyby tyto okolnosti nenastaly. Začala jsem tak poznávat zdejší lidi a přesto, že na Gerniku již teče voda, otužování už mi zůstalo. •

Lukáš

Přestože pocházím z jen o něco větší vesnice, než ve které se právě nacházím, civilizační přehlčení způsobilo, že jsem se rozhodl na Banát vydat i já, Brňák Lukáš. Po svém rodišti se nejčastěji pohybuji všude na kole, což mi tady trochu chybí. Běžně tak totiž jezdím do školy, za prací, přáteli i za zájmy. Kromě cyklistiky je to nejčastěji lezení, hudba nebo třeba swingová tančírna. Příští rok dokončuji své studium češtiny a angličtiny pro druhý stupeň základní školy. Za sebou mám pár let praxe, studijní pobyt Erasmus+ v Lisabonu nebo několik měsíců strávených letní brigádou na největší skluzavce světa v Londýně. Kam se ale hrabe mé první dojení kraviček v životě, což je zatím můj největší zážitek tady. •

Aktuality Rumunsko

Červené svátky - Velikonoce

Tradiční oslavy největších církevních svátků proběhly ve všech českých vesnicích, Eibenthalští si pro letošek připravili hudební lahůdku – zpívané Pašije na Květnou neděli.

Velmi silným a emotivním zážitkem svatého týdne bylo vystoupení hudebníků z ČR, kteří pod taktovkou J. Gamby přednesli Missu brevis pastoralis Jiřího Pavlici. Turné po českých vesnicích zorganizoval pan farář Přelouček a muzikanti si zahráli a zazpívali v pěti českých vesnicích. Řada místních pak s námi sdílela své dojetí. •

kj

Olympiáda z českého jazyka v Oradey

Na konci dubna se sedmáci a osmáci z českých vesnic v Rumunsku vydali do Oradey, aby zde změřili své síly v češtinářském klání. My učitelé jsme pro své svěřence připravili testy z české gramatiky, porozumění čtenému textu i slohový úkol. Kromě psaní v případě dětí a opravování a sčítání bodů v případě dospělých jsme si užili i procházku zrenovovaným secesním městem a děti kino. Zvláštní pochvalu za skvělý výkon si odvezla Gábi Peková ze Svaté Heleny. •

kj

Soutěž z češtiny na Svaté Heleně

Dne 14. 5. 2022 Svatá Helena hostila soutěž z českého jazyka. Děti, které o týden dříve nebyly na olympiádu z češtiny do Oradey, měly příležitost se tento den blýsknout se svými znalostmi.

Sjely se děti z řady českých vesnic a městeček (Gernika, Eibenthalu, Rovenska, Berzásky, Ešelnice, Moldovy). Děti doprovázeli i jejich učitelé a někteří rodiče, takže nás na Heleně bylo najednou skoro o padesát lidí víc!

Příšedší návštěvníci se ráno posilnili připravenou snídaní a v deset hodin dopoledne jsme už všichni seděli ve škole a psali; test, jenž byl rozdělen podle úrovní, se skládal z pravopisné části i z psaní krátké eseje. Zapojily se nejen děti ze základních škol, ale i středoškoláci.

Po skončení se učitelé jali opravovat testy a děti se rozeběhly na místní hřiště, nakoupit dobroty k panu Štěpničkovi nebo prozkoumávat vesnici. Ve dvě hodiny bylo hotovo, opraveno a vše bylo nachystáno k obědu a vyhlášení cen.

Tento den však nebyl významným a důležitým jen pro děti, ale i pro ředitele gernické školy, pana Josefa Boudu, který slavil krásné kulatiny. K oslavě takové významné události

se hodí vznešený nástroj, třeba trumpeta. Naštěstí na Heleně žije Dani Hrůza, nadějný trumpetista, který se mnou nacvičil pro pana ředitele na oslavu fanfáru pro dvě trubky a písničku Hodně štěstí zdraví. Zahráli jsme rumunskou verzi i českou a připili si na jeho zdraví.

Po vyhlášení cen, kdy si každý účastník odnesl malou či větší odměnu, jsme se přesunuli na helenské fotbalové hřiště. Hráli jsme fotbal a další pohybové hry, při kterých jsme utužili vztahy a lépe se navzájem seznámili.

Naši hosté se následně pomalu začali balit a rozjeli se do svých domovů. Děkujeme za organizaci a návštěvu našich kolegů a těšíme se na další češtinářské kratochvíle! •

*Anna Josefína Nováková,
stážistka ve škole JAK na Svaté Heleně, FFUK*

Sportovní Den dětí 28. 5. 2022 v Eibenthale

Byli jsme u školy v 9 h, pak jsme čekali na ostatní a potom jsme jeli na Eibenthal. Když jsme tam přijeli, tak jsme šli k restauraci, kde byly děti z Gerniku a Eibenthalu. Jedly tam a pily čaj nebo kofolu. Potom jsme šli k Medvědovi a tam nám dali nějaké lístky, na kterých bylo napsáno, jaké sporty budeme

dělat. Nejvíc se mi líbil fotbal. Hráli jsme Helena proti Čechům, ale nevyhráli ani jedni. Chtěla jsem kopnout míč, ale vyzula se mi bota a pak se mi všichni smáli... Když jsme skončili sporty, byli jsme chvíli v parku, potom jsme se v restauraci navečeřeli a dali nám zmrzlinu a čokoládu. Pak jsme se mohli jít projít. Kluci šli na kopec, kde byly vlajky, a my jsme se šly projít s holkami. •

Denisa Herdi, Svatá Helena

Sportovní den s Cibulí

V neděli 5. června přijela z Česka Cibule se skauty. Hned po obědě jsme šli na Arie, kde jsme hráli různé hry, např. LASER GAMES, to se mi moc líbilo. Potom jsme šli k Louži, kde jsme jezdili na paddleboardech. Poprvé mi to moc nešlo, ale pak jsem se to naučil. Paddleboardy byly čtyři na třicet dětí, tak jsme se museli střídat. Moc se mi to líbilo. •

Dani Hrůza, Svatá Helena

Festival katolických pěveckých sborů Šumice

Na tradiční festival začátku léta se pilně připravovaly a poté sjely chrámové sbory ze všech českých vesnic i z řady měst, kde je česká komunita aktivní. Akci letos hostila Šumice. Za příjemného letního počasí před zcela zaplněným kostelíčkem zazpívaly svá pásma jednotlivé sbory, a pak se odebraly do místního sálu na společný oběd. Velký dík patří organizátorům z řad UDSCR! •

Kj

Výlet do ČR

Na výlet do České republiky jsme vyrazili v 6 hodin ráno, s odvozem panem Hrůzou 26. 6. 2022. Cesta rychle utekla a užila jsem si ji. Do Prahy jsme dorazili kolem 8. hodiny a řekli jsme si, co budeme dělat. Rozdělili jsme se do skupinek kde? kdo? kam? půjde spát. Někteří šli spát do Všeradic do penzionu a někteří zase k rodinám. Já byla ve skupině dětí, které šly spát k rodinám, měla nás na starost Bětka. Nasedli jsme do vlaku a vyrazili do Berouna, kde nás vyzvedla rodina, u které jsme měli spát. Odvezli nás k nám domů, kde jsme se seznámili se zvířátky a dalšími členy rodiny. Odložili jsme si zavazadla do pokoje, kde jsme spali, a šli na večeři. U večeře jsme si povídali a bylo to fajn. Byli jsme unavení, tak jsme šli spát. Druhý den ráno v pondělí jsme jeli do školy v Litni, kam nás odvezla ředitelka školy, tedy paní, u které jsme spali. Když jsme přijeli do školy, tak jsme se rozdělili do skupinek. Někteří šli na hodinu biologie, někteří na hodinu výtvarky, češtiny a někteří šli vyřezávat do dřeva, což se týkalo mě. Vypálila jsem si do kousku dřeva slunečnici. Po hodině jsme se furt střídali, takže si každý vyzkoušel všechno. Potom jsme šli na oběd do školní jídelny, kde jsme měli kuřecí maso a kuskus. Kolem třetí hodiny odpoledne jsme jeli zpátky k rodinám, kde jsme byli ubytovaní, a vyrazili s nimi na procházku a na kofolu. Když jsme přišli domů, tak nám dali večeři a spolu jsme všichni koukali na Pelíšky. V úterý byly v plánu sporty, hráli jsme spoustu venkovních her na týmy, což nám pomohlo se seznámit s dětmi z Čech. Po škole nás rodina, u které jsme spali, vzala střílet z luku. Moc mi to nešlo, ale užila jsem si to. Poté jsme jeli domů, kde jsme také měli večeři a povídali jsme si. Nakonec jsme si pustili film. Ve středu už jsme si museli vzít zavazadla a odvezli jsme si je na penzion do Všeradic, kde už

se nacházeli ti ostatní. Když už všichni byli vypravení, tak jsme vyrazili do Koněpruských jeskyní. Tam nás prováděla hodně milá paní a dozvěděla jsem se toho moc o jeskyních. Když prohlídka skončila, tak jsme vyrazili do penzionu, kde jsme si odpočinuli a šli na večeři. Pak jsme šli do vlastních pokojů a povídali jsme si. Večer kolem půl 11 se spustil alarm. Všichni jsme se lekli a vyběhli ven. Byl to alarm kvůli bouřce, která byla. Druhý den ve čtvrtek jsme šli na paddleboardy na hasičskou nádrž, která se nacházela ve Všeradicích blízko paní učitelky domu. Byla to sranda. Hráli jsme ve vodě spoustu her a strkali se z paddleboardů. Když jsme vylezli z vody, všichni jsme dostali studený meloun. Sfoukli jsme paddleboardy a šli k paní učitelce domů a vozit se na vláčku. Poté jsme šli do penzionu na večeři, kde nás čekalo překvapení. Byla to naše bývalá učitelka na ČJ se svým manželem a se svými dcerami. Spolu jsme povečeřeli a popovídali. Večer jsme ještě šli k paní učitelce, kde jsme si udělali táborák a popíjeli čaj. Pátek byl dlouhý den, bylo toho moc v programu. Vyrazili jsme do Prahy, kde jsme šli na půl hodky do mallu. V mallu jsme se sešli se stážistkami, který u nás na Svaté Heleně a Gerniku dělaly kroužky a pomáhaly paní učitelce. Poté jsme vyrazili na Petřín. Jeli jsme kousek tramvají a potom pěšky. Shodli jsme se všichni, že pojedeme lanovkou. V lanovce byl krásný výhled na Prahu. Když jsme tam dojeli, tak jsme všichni šli schody až do nejvyššího patra. Udělali jsme si fotky a šli jsme zpátky těch 299 schodů. Vyrazili jsme na jedno pražské náměstí, kde jsme se procházeli a koukli do knihovny. Myslím si, že se všichni těšili do Palladia. V Palladiu jsme si všichni dali pizzu a něco koupili. Hned potom jsme šli na nádraží, kde jsme čekali na odvoz pana Hrůzy. Když přijel, tak v autobusu na mě čekaly moje kámošky z ČR, které měly namířeno do Svaté Heleny za babičkou na prázdniny. Byl to fajn výlet, ale už jsem se těšila domů. •

Denisa Peková, Svatá Helena

Letní tábor u Petra

I letos si mohly krajanské děti užít necelý týden táboření v malebném údolí U Petra v Gerniku. Vedoucí z organizace Liga lesní moudrosti podobně jako loni přichystali dětem nezapomenutelný zážitek, který krom zábavy přispěl k stmelení nejmladší generace české komunity. Letní tábor také prohloubil jejich vztah k rodné krajině a samostatnost. Těch pár dní bez mobilu a koupelny si všichni užili. Děkujeme všem, kteří se na organizaci akce podíleli, jmenovitě Josefu Boudovi z Gerniku a Martinu Lehkému z LLM. •

Krajanský festival v Bígru

Festival na Bígru se konal 6. 8. Před školou nás čekal autobus, asi tak v 1 h odpoledne jsme vyjeli. Za hodinu a půl jsme přijeli a čekali na oběd. K obědu jsme měli polévku, guláš a brambory s masem. Pak jsme se převlékli a šli hned na průvod. A došli jsme na ten dvůr, kde budeme vystupovat. Bylo tam hodně lidí. Asi za hodinu jsme vystupovali. Všichni jsme se pekli v tom vedru. Koukali jsme i na další skupiny a potom jsme šli na večeri. Měli jsme miče, sármy a kuřecí maso. Po večeri jsme se šli projít a byla zábava. A pak už jsme jeli domů. •

Anna Pec, Svatá Helena

Festival Banát

V Eibenthale proběhl 11. ročník populárního kulturního festivalu, na který opět zavítala početná návštěva z České republiky. Již tradičně byl z Prahy vypraven speciální vlak, který převezl tisíc fanoušků do Oršavy, ze které se pomocí autobusů a lodí dostali až do cílového Eibenthalu. Zde návštěvníci za doprovodu 50 vystupujících strávili nabitě čtyři dny, během kterých mohli využít i ze široké nabídky výletů. Jedním z výletů byla i návštěva posvícení na Svaté Heleně. Na festivalu nechyběly oblíbené kapely Vasilův Rubáš, Terne Čhave nebo Fredy a Krasty, z těch novějších pak Circus Problem. Kulturní dům pak vyplnili přednáškami známí čeští cestovatelé v čele s Ladislavem Žiburou, nechyběl ani Janek Rubeš nebo bývalý ministr zahraničí Tomáš

Petříček. Novinkou letos byla dětská scéna, čajovna a otevření kostela, kde se pravidelně konaly bohoslužby, které celebuloval Josef Přelouček a zpěvem doprovodily operní zpěvačky. Již nyní se organizátoři začínají připravovat na další ročník, který proběhne od 16. 8. do 19. 8. 2023 •

Štěpán Slaný

Turné MyBandu

Velkou radost nám v září způsobila mládežnická kapela MyBand z Trutnova, která si pro nás v Banátu připravila několik koncertů, v Eibenthale a na dalších místech. Na Svaté Heleně jsme si užili v úterý 27. 9. hned dva koncerty, a to jeden ryze dětský, jehož se účastnily i děti moldavské a gernické, a pak večerní jazzově-funkový koncert pro dospělé. Pevně věříme, že jsme se neviděli (a neslyšeli) naposledy. Velké díky patří celému hudebnímu souboru a také Petrovi Hružovi a Tiberiovi Pospíšilovi za vytvoření zázemí pro muzikanty. •

Kj

Den českého jazyka

Z Eibenthalu jsme odjížděli v 8:30 ráno. Byla to dlouhá cesta, ale napínavá. Byli jsme v nervech. Přijeli jsme na místo a nejdřív jsme se šli podívat, kde budeme vystupovat. O chvíli později jsme začali s přípravou hudby. Pak jsme si sedli a počkali, než na nás přijde řada, protože před námi vystupovaly jiné vesnice – Gernik, Svatá Helena, Berzáška, Oršava, Nová Moldava a Ešelnice. Pak jsme šli na věc. Po vystoupení jsme šli na oběd. Ten byl vynikající. Po obědě začala hrát hudba a všichni tancovali. Hrál Robert Voniafa. Dva dny předtím se peklo pečivo a různé dobroty, které se pekly, když naše babičky byly mladé, protože ten samý den proběhla taky akce Babiččin koláč. Řeknu vám, to musíte ochutnat. Bylo to výborné. Všechno tohle se dělo ve městě Baile Herculane. V 17:00 jsme se šli vykoupat do ledové a pak do vařící vody. Bylo to super. •

David Löw, Eibenthal

Facebook vám může pomoci v podnikání

Na konci října proběhlo v českých vesnicích školení zájemců z řad krajanů zaměřené na používání Facebooku při propagaci ubytování nebo jiných služeb či podnikání. Pokud jste toto školení nestihli a měli byste zájem o pomoc, obraťte se na koordinátora projektu na adrese ivo.dokoupil@tiscali.cz nebo na facebooku: Ivo Dokoupil. Poskytneme vám pomoc při založení facebookových nebo internetových stránek. •

Ivo Dokoupil

Pomníky v novém

Na Krfově (hřbitově) na Svaté Heleně byly zrekonstruovány pomníky zasloužilému učiteli a kazateli Jindřichu Schlöglvi a jeho pantátovi (tchánovi). UDSCR přispěl na opravu částkou 500 € a 2000 € získal Petr Hružka od sponzorů. •

Příprava kuchařské knihy

V příštím roce 2023 budeme slavit 200 let od příchodu prvního českého osadníka do Banátu, konkrétně do Svaté Alžběty, sousedící se Svatou Helenou. Jako jeden z příspěvků k těmto oslavám připravujeme kuchařskou knihu s tradičními svatohelenskými recepty. Knihu jsme začaly chystat již na konci zimy, spolu s tehdejšími stážistkami programu Erasmus+ Pájou Karešovou a Aničkou Josefínou Novákovou a zejména ženami ze Svaté Heleny. Během jara pak Pája a Anička zaznamenávaly jednotlivé recepty. V září jsme se posunuli do další fáze, a sice fotografování jednotlivých jídel. Úkolu se skvěle zhostil náš osvědčený fotografický tým s panem farářem Přeloučkem a jeho neteří Vlastou Muntean. Dle očekávání jsme si užili jak hodně srdečné zábavy, tak skvělých ochutnávek. Všem kuchařkám patří velké díky za to, že našly čas a odvahu se na této práci podílet. Nyní poputuje náš písemný i obrazový materiál za grafickou úpravou a už teď se těšíme na výsledek. •

Aktuality Srbsko

Morana

Průvod dětí a dospělých při vynášení Morany v Kruščici

Vynášení Morany je starý český obyčej, při kterém se týden před Květnou nedělí symbolicky ukončovala zima. A tento zvyk přinesli čeští učitelé i do srbské Kruščice. Děti vyrobily ze slámy, vajec, dřeva a starého oblečení královnu zimy Moranu. Druhý den se sešly v Českém domě a vydaly se průvodem hodit Moranu do potoka. Při cestě se zpívalo *Moranu nesem s velikým nose*, zastavovalo se u českých domů na malé občerstvení, až se došlo k potoku, kde se za společného veselí hodila Morana do potoka. Starý český obyčej měl pak pokračování u kruščického Etno domu, kde se zasadila hruška jako jeden ze symbolů vesnice Kruščice a jara, děti si opekly klobásy na ohni a mohlo se jít domů. Jen někteří dospělí oslavili konec zimy v kruščické Etno-kuce téměř do rána. •

sh

Opékání klobás na ohni mělo svoji opojnou atmosféru

Svatojánský pohár

Tým Kruščice při prvním utkání na Svatojánském poháru

Na svátek svatého Jana Nepomuckého je v Českém Sele hodně veselo. Slaví se tu posvícení a stejný den je brán jako den České národní rady.

K posvícení v Českém Sele vždy patřil i fotbal. S úsměvem na rtech se vzpomíná na dobu, kdy vesnice o třiceti obyvatelích měla i svůj fotbalový tým a na posvícení se hrával fotbalový „mač“ ženatých proti svobodným a po svátečním obědě se chodívalo na fotbal. Posledních pár let se tato sportovně společenská setkání českoselských vytratila. Letos se nám podařilo pěknou tradici obnovit a v polovině května se v Českém Sele souperilo o Svatojánský pohár. V turnaji si zahrálo šest „českých“ týmů. V souboji o čtvrté místo si Brontosauři poradili s týmem Ambasády České republiky. V utkání o bronz přehrál rezervní abliánský tým Kruščice a ve finále po velkém boji porazil Gernik domácí FK Ablian České Selo. •

sh

Tým ambasády byl doplněn z řad místních hráčů

Brontosauři pomáhají také v Českém Sele

Brontosauři si spolupráci s místními vždy užijí

V prvních dvou týdnech měsíce července přijela do Češka Sela výprava Hnutí Brontosaurus. V rámci své již tradiční návštěvy v podobě dobrovolnického tábora s názvem *Malé Česko za Dunajem* pomohli zvelebit místní hřbitov, zprůchodnit a vyčistit cestu ke kříži u Fabiánského potoka a nezapomněli ani navázat na svůj dlouholetý projekt v podobě značení turistických tras mezi českými vesnicemi. Na závěr svého pobytu zbytek svých sil vložili do přátelského fotbalového utkání s místními, které po litém, avšak srdečném klání, skončilo 3:1 pro domácí. •

sh

V Českém Sele jsou k vidění tyto krásné stoly s mozaikami vyrobenými z kousků starých dlaždiček

Etnologický terénní výzkum

Letos již podruhé zavítali do českých vesnic studentky a studenti Ústavu etnologie a kulturní antropologie z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Ti navázali na návštěvu v loňském roce, která proběhla ve znamení rozhovorů s krajanů a jejímž výsledkem byla publikace *České vesnice v srbském Banátu: etnologický výzkum*. I letos se věnovali sběru dat a materiálů o kultuře Čechů žijících v srbském Banátu, navíc se však ještě zvládli zúčastnit festivalu *Krása různorodosti s pěveckým číslem*, ve kterém představili své oblíbené české lidové písně. •

sh

Festival Lepota različitosti

Dívky v krojích byly upravené do posledního detailu

Jubilejní 10. ročník festivalu *Krása různorodosti* proběhl letos mezi 15. až 17. červnem. Tato již tradiční akce pořádaná Českou besedou Kruščice byla zahájena vystoupením belocrkvanských mažoretok, po kterém následoval pestrý taneční i hudební program v městském parku v Bele Crkvi, v rámci kterého se publiku představil kulturně umělecký spolek Đorđe Maletić z Jasenova, Đorđe Košbuk z Grebenice, mladší i starší sekce folklorního souboru České besedy Kruščice i České besedy Bela Crkva, Centrum kultury Bosilegrad, Ansámbel Romaška a Tamburáši z Nového Sadu.

Folklorní soubor Paja Marganović z Deliblata na festivalu Krása různorodosti

Druhý den festivalu byl věnován vystoupením pěveckých sborů – se svými čísly vystoupili Krajani Bela Crkva, Tamburáši Nový Sad, dechový orchestr Grebenac, Česká beseda Međurić z Chorvatska, Týnečáci z Česka i studenti Ústavu etnologie a kulturní antropologie z Karlovy Univerzity v Praze. Závěrečný den festivalu, neděle, proběhl ve znamení tance. Se svými choreografiemi vystoupila mladší i starší sekce České besedy Kruščica, Ansámbel Romaška, Česká beseda Međurić, folklorní ansámbel Đorđe Košbuk z Grebenice, Centrum kulture Bosilegrad, kulturně umělecké spolky Jasen z Velikého Gáje, Paja Marganović z Deliblata a Vukomir Vidić Uča z Kusiće. Na závěr festivalu byly rozděleny diplomy všem jeho účastníkům, kteří pokračovali ve vzájemné družbě a veselí na společné pofestivalové večeri v prostorách České besedy Kruščice. •

sh

Paprikašijáda

Česká beseda v Českém Selu se opět na výbornou zhostila dalšího ročníku Paprikašijády – soutěže nejen českých krajanů ve vaření nejlepšího kuřecího paprikáše. Cílem organizátorů je setkávání rodin a přátel, kteří mají vazbu s místem a popularizace Českého Sela.

Letošního soutěžení o nejlepší paprikáš se zúčastnilo 33 družstev ze širokého okolí a nechyběli samozřejmě ani hosté z České republiky. První místo si odnesli členové kruštické České besedy, druhý nejlepší paprikáš uvařila Česká beseda Vršac a třetí místo putovalo do České republiky za týmem Parapet. Celou akci doprovázela známá krajanská hudební dvojice Jarko a Vacko. •

sh

Čeští krajané Alen a Jozef Irovićovi při vaření paprikáše

Večerní zábava

Festival Srbský Banát

Česká národní rada připravila již čtvrtý ročník Festivalu Srbský Banát. Tato akce je součástí Paprikašijády a odehrává se ve stejný čas na stejném místě. Festival je „český“ tím, že na něm vystupují české kapely a čeští hudebníci. Letos se početnému publiku představila kapela Oresi, Milena Stojanović a The Twigliht, trumpetisté Harmálek z České republiky a na závěr míchal muziku DJ Riziko. •

Kapela Harmálek z České republiky při vystoupení na festivalu

Obsluha na festivalu Srbský Banát točila české pivo

Eibenthalští tanečníci, ilustrační foto

Záhada klíče

Část třetí

Obsah předchozích částí

1. K Petrovi přišla paní Markéta, která se představila jako kamarádka jeho právě zemřelé matky a předala mu od ní dopis. Petr s manželkou Luckou si ho přečetli a začali pátrat, kam patří klíč, který vydal z obálky. Nakonec je stopy dovedly až do vesnice Svatá Helena v Rumunsku. Paní Klepáčkové, která je ubytovávala, se zeptali na nějaké informace. Začala se chovat velmi divně a tajemně. Teď jsou stále na Heleně a pátrají dál.

2. Petr s Luckou se snaží zjistit něco víc o Petrově matce. Petr šel do hospody, s myšlenkou, že prodavač asi ví všechno, co se ve vesnici děje. Prodavač si s ním přátelsky povídal, ale jak padla zmínka o Káče, Petrově matce, prodavač rychle ukončil rozhovor a už si s ním nikdo nepovídal. Když přišel domů, Lucka se hrabala ve starých taškách s nadějí, že něco najde, ale nic nenašla. Pak ale objevili kufr, který skrýval tajemství...

- „Petře, teď už to je na nás, abychom vyřešili, co se tehdy stalo.“
- „To máš pravdu. Teď, když už víme, o co tenkrát šlo, musíme to zjistit za každou cenu!“ prohlásil nadšeně Petr.
- „Pořád nemůžu uvěřit, jak se to mohlo stát. To se to tenkrát vůbec nevyšetřovalo?“
- „No asi moc ne, když se do toho maminka pustila na vlastní pěst.“
- „Ale dřív tu musíme udělat pořádek. Jestli sem přijde paní Anka, nebo někdo, ještě nás odtud vyženou,“ řekla odhodlaně Lucka a začala skládat papíry a věci zpátky do kufříku...

- „Káčo, seš si jistá že je to dobrý nápad? Nemám dobrý pocit... Nezlob se na mě, ale neměli bychom to přece jenom nechat na policii?“
- „Markéto, nemusíš mi pomáhat, když nechceš, já si poradím i sama.“
- „Ale já ti ráda pomůžu, jenom si myslím...“
- „Tak podívej. Já jsem své dítě musela opustit a nepřeji nikomu ten pocit, když nevíš, kde je tvé dítě, co dělá a jestli ještě žije. Teď, když můžu předejít tomu, aby nějakí rodiče takhle trpěli, tak to nenechám jen tak,“ řekla se slzami v očích Káča...
- „Tak se do toho pustíme, ne?“ usmála se Markéta.

Káča si otřela slzy do rukávu a připravila si papír a tužku.

- „Tak si to nejdřív všechno sepíšeme. Markét, chceš to zapisovat ty?“

„Stalo se to v úterý. Zrovna jsem šla do práce. Když jsem procházela kolem parku, viděla jsem sousedovic Anču, jak sedí na lavičce a povídá si se svým tátou. Teda ne, myslela jsem si, že si povídá se svým tátou. Jak jsem jenom mohla být tak zaslepená, vždyť se mu vůbec nepodobal!“ řekla Káča, vzala si papír, nazlobeně škrtila poslední větu a přepisovala ji.

„Když jsem pak autobusem jela do práce, seděla jsem na předním sedadle a byla jsem zabraná do myšlenek, předjelo nás nějaké staré auto se zakrytým číslem. Nevěnovala jsem mu pozornost, protože jsme uvízli v dopravní zácpě a já byla vystresovaná z toho, že přijedu pozdě do práce. Najednou k mému zděšení z toho auta vykukne známá tvář, Anča! Ve tváři má vylekaný výraz a z jejích rtů se dá vyčíst slovo pomoc! Zapomněla jsem na všechno, na to, že se zapozdím do práce, že jsme na cestě, strašně jsem zpanikařila a první věc, co mě napadla, byla otevřít dvířka od autobusu a jít za Ančou! Ale uvědomila jsem si, že by to k ničemu nebylo. Říkala jsem řidiči, aby to auto sledoval, aby něco dělal, že nám to auto nesmí uniknout. Ale on se vymlouval, že nemůže, protože veze hodně lidí, kteří nemůžou zapozdit. Tak jsem pak zavolala na policii a řekla jim, co se stalo. Požádali mě o popis a číslo auta. Vysvětlila jsem jim, že auto nemělo číslo... Řekla jsem jim, že to bylo staré, šedé auto a že nevím, jak ten muž vypadal, jenom že byl vyšší postavy a že měl na sobě dlouhý hnědý kabát a černý klobouk. Řekli, že se o to postarají. Čemu jsem tím pomohla, že jsem to řekla policii? Stejně moji výpověď odloží někam do papírů, do kterých se už nikdy nepodívají, a jestli ne, uzavrou vyšetřování kvůli nedostatku důkazů,“ zakončila trpce Káča...

- „Káčo, Káčo!“
- „Ahoj Markét, co se stalo?“
- „Jak jde vyšetřování?“ zeptala se s úsměvem Markéta.
- „Špatně, byla jsem u sousedů, ale oni nic neví. Posledně když viděli Anču, tak šla do parku se svou kamarádkou Maruškou,“ řekla Káča s povzdechem.

„Jenže Maruška tam nebyla, když se to stalo, zrovna šla do obchodu koupit zmrzlinu. Když se vrátila a viděla, že Anča v parku není, myslela, že se vrátila domů, tak šla taky domů. Mám to všechno zapsané, jestli si to chceš přečíst s detaily. A co ty? Měla jsi větší štěstí než já?“

- „Noo, dalo by se to tak říct,“ usmála se nepatrně Markéta. „Trochu jsem se poptala, víš jak to tady chodí, když se nějaká teta rozpovídá a zjistila jseeem... Prostě jsem zjistila že se tady už párkrát stalo něco podobného!“

Večer, když Petr s Luckou seděli venku na lavičce, Lucka najednou říká:

- „Petře, možná to je hloupost, ale něco mě napadlo. Ta ztracená dívka se jmenovala Ana, a byla dcera sousedů tvé matky. Tvoje máma bydlela v domě vedle...“
- „Lucko, ty myslíš, že...“
- „Jasně, teď už dává smysl, proč se o tom paní Anka nechce bavit!“
- „To máš pravdu, ale tenkrát se muselo stát něco hrozného, když se nám každý vyhýbá a nikdo si s námi nechce povídat, jenom když je to nutné...“ přemýšlel Petr.
- „Musíme to všechno znova přečíst a prohlédnout, třeba jsme něco přehlédli,“ řekla Lucka a Petr přikývl.

Petr s Luckou šli zpátky do pokoje, zamkli dveře a začali znovu. Nejdřív z kufříku vyndali věci: modrou stuhu do vlasů, namalovaný obrázek s rozmazanou barvou od pláče a malý bílý náramek. A pak papíry, na kterých byly popsány události toho dne, vyprávění rodičů Anči a Marušky, popis a nákres únosce a byli tam i papíry, na kterých se psalo vyprávění o jiných podobných událostech.

- „Luci, hele, co píše tady: „muž se širokým černým kloboukem a hnědým kabátem se procházel kolem parku, a za hodinu zmizely dvě děti, Baruška a Jozífek.“
- „A tady „staré hnědé auto projelo kolem parku a odvezlo s sebou Marjánku.“
- „Když jsem šla do obchodu, viděla jsem Káju s Lojzánkem, jak si malují s křídou před školou a před obchodem bylo zaparkované auto bez čísla. Když jsem vyšla z obchodu, už tam nebylo ani auto, ani děti. Jenom křídý tam zůstaly.“
- „Takže je jisté že za tím stojí jeden člověk, možná víc.“
- „Děti mizí u hřiště. Myslíš, že si je vybírá náhodně?“ zeptala se Lucka.
- „Hmm, to si nemyslím... Určitě si vybírá děti z bohatších rodin, pro výkupné. Jaký jiný motiv by měl?“
- „To máš pravdu...“ řekla Lucka a chvíli se zamyslela. Myslíš, že má tenhle kufřík také dvojité dno?“ řekla zamýšleně.
- „No, nevím, ale hned to můžeme zjistit!“ usmál se Petr, vzal nůž a zkusil vyndat dno. Nepodařilo se to a Petr zklamaně položil nůž zpátky na stůl, ale pak ho něco napadlo. Usmál se a zaklepal na víko kufříku.
- „Hele, tady je taky tajná skrýš!“
- „Co tam asi je?“ ptala se zvědavě Lucka.
- „Je tu nějaký deník a obálka,“ odpověděl Petr. „A v obálce jsou nějaké fotky.“

Lucka vzala fotky a začala je prohlížet. Na jedné fotce bylo vyfocené tmavé auto, na další byl vyfocený nějaký pobořený dům, pak tam byla fotka, na které byla vyfocená hromádka vykouřených cigaret u velkého stromu, a na jedné bylo zavřené okno, za kterým byla vidět něčí tvář. Všechny fotky měly docela špatnou kvalitu, a byly focené přiblíženě z okna. Petr prohlížel deník. Byl to obyčejný deník, ale měl zámek.

- „Lucko, máš u sebe ten klíč z dopisu? Myslím, že s ním můžeme odemknout ještě jeden zámek,“ řekl Petr.
- „Mám ho tady, v kabelce. Nosím ho s sebou všude,“ řekla Lucka a podala Petrovi klíč.

Petr odemkl zámek a začal nahlas číst:

- „Kateřina B. Deník,“ otočil stránku a četl dál „10. říjen, 11., 12., 13., 14., 15. říjen“ tady píše to, co už víme ze zápisů. „16. říjen 1997“ tady je to zajímavý... „Dneska jsme zjistili další důležité věci o Anče a o ztracených dětech. Je možné, že už víme, proč je ten muž unesl a kdo je ten muž. Táta Anči pracuje jako účetní v pekárně, kterou vlastní rodiče Káji a Barušky. A máma Lojzánka tam pracuje jako pekařka. Táta Anči našel nějaké nesrovnalosti v účtech a máma Lojzánka upozorovala změnu ingrediencí, ze kterých pekli. Nakonec se zjistilo, že hlavní pekař kupoval levnější zboží a zbytek nechával pro sebe. Dostal výpověď a přišel o dobře placené místo. Dlouho pak hledal nějakou práci a teď dělá popeláře...“
- „Aha, takže pomsta! Ale co ty ostatní děti?“ skočila mu do řeči Lucka.

Petr se zamračil a řekl: „Počkej, počkej, ať to dočtu! : „Nevím ale, proč unesl ostatní děti. A ještě další problém, pro každý den, kdy se to stalo, má alibi, a bojím se, že nezvratné. Zítra se o něm pokusíme zjistit něco víc...“ dočetl Petr a otočil a četl dál. „17. říjen 1997. Bojím se někomu svěřit. Možná je to jenom můj pocit, ale někdo mě sleduje...“ •

(pokračování příště)

Gabriela Pec, Základní škola Jana Amose Komenského
Svatá Helena

Krajanský pohár Banat Cup

Nastoupení všech týmů před zahájením turnaje Banat Cup

Fotbal spojuje lidi. Tohoto rčení se drží čeští krajané v Srbsku celkem poctivě. Důkazem toho je již šestý ročník krajanského fotbalového turnaje BANAT CUPu, který se tentokrát odehrál poslední zářijovou sobotu v Českém Selo. Tohoto tradičního sportovního setkání se zúčastňují nejen Češi z celého Banátu a fotbal je dobrou záminkou pro vzájemné setkání. Letošním pořadatelem byl fotbalový tým z Českého Sela FK Ablian, který s podporou České národní rady a místní České besedy připravil pěknou společenskou akci. Fotbal hrály děti i dospělí, všichni se dobře bavili, ale hlavně se sešli čeští krajané se svými kamarády. •

Podání ruky po zápase, na důkaz toho, že šlo o přátelské utkání

BANAT CUP – tabulka žákovského turnaje

1. FK 007 Kusić
2. Škola Plus Bela Crkva
3. Česká beseda Kruščica
4. FK Kruščica

BANAT CUP – tabulka turnaje dospělých

1. FK Kusić
2. FK Ablian České Selo
3. FK Ratar Kruščica
4. Česká beseda Kruščica
5. Česká beseda Bela Crkva
6. České mediální centrum Bela Crkva

Závod česko-srbského přátelství na kolech

Jak lze vidět, kola se mohla i vést, pokud jste si chtěli trasu opravdu vychutnat

sh Základní myšlenkou Závodu česko-srbského přátelství na kolech je propagovat pohyb a zdravý životní styl a při tom poukázat na dobré vztahy českých krajanů s okolními obyvateli. Organizátorem této akce je Škola plus Bela Crkva a letos se jel již jedenáctý ročník tohoto závodu, který začal v deset hodin u čerpací stanice Luk Oil v Bele Crkvi a na závodníky čekala 8 km dlouhá trať z Bele Crkve do Českého Sela. Tuto trať nejrychleji zvládnul ujet Jovan Irović z Kruščice, druhé místo bral Denis Hubert a bronz si odnesl Gabriel Havel.

Součástí Závodu česko-srbského přátelství byl také Ablianský běh, kterého se zúčastnili chlapci a děvčata od předškolního věku až po maturanty.

A komu se nechtělo v Českém Selo sportovat, mohl přijít na výtvarnou dílnu, kde se malovaly kamínky a barvila se jízdní kola z českých korálků. •

sh

Kalendář akcí

různých pořadatelů na rumunské i srbské straně

6. 1.	Tříkrálová koleda	Kruščica
únor	Pinglbál	Kruščica
18. 2.	Masopustní průvod	Kruščica
18. 2.	Maskenbal pro děti v Českém domě	Kruščica
únor	Masopust	Gernik
20. 2.	Masopust	Bela Crkva
21. 2.	Pochování Masopustu	Bela Crkva
březen	Župní kolo olympiády z češtiny	Rumunsko
26. 3.	Vynášení Morany	Kruščica
duben	Velikonoční dílny	Kruščica
7.–9. 4.	Velikonoční řehtání	Kruščica
12.–14. 4.	Olympiáda z češtiny	Caransebes
30. 4.	Pálení čarodějnic	Česko Selo
květen	Stavění máje	Kruščica
květen	Soutěž z češtiny	Rumunsko
16. 5.	Oslava svatého Jana Nepomuckého	Česko Selo a Gernik
20. 5.	Den včel	Bela Crkva
25. 5.	Oslava sv. Urbana	Bela Crkva
květen/červen	Den dětí	Rumunsko
červen	Festival kostelních pěveckých sborů	Svatá Helena
červenec	Setkání mládeže	Gernik nebo Svata Helena
červenec/srpen	Dětský tábor s Ligou lesní moudrosti u Petra	Gernik
červenec/srpen	Krajanský festival	Rumunsko
srpen	Setkání rodáků	Gernik
16.–20. 8.	Festival Banát	Eibenthal
18.–20. 8.	Posvícení, setkání rodáků a oslavy 200 let od založení prvních českých vesnic	Svatá Helena

Důležité upozornění: Jedná se pouze o přehled plánovaných akcí, jejich konání je často závislé na dotacích, které jsou v současnosti neznámé. Sledujte proto sociální sítě s aktuálními informacemi.

BANÁTSKÝ BETLÉM

hudební příběh z českých vesnic v Rumunsku

hrají: Monika Mocková, Daniel Zahari, Marie Maštaliřová a další obyvatelé Svaté Heleny, Gerniku a Rovenska - zpěv: pěvecký sbor Bratrské jednoty baptistů Svatá Helena, stážisté programu Erasmus+ a hosté - klávesy: Pája Karešová, akordeon: Robert Voniafca, cajon: Alexandr Gajdzica - mistr zvuku: Štěpán Hrůza - kostýmy: lidové kroje Svaté Heleny a Gerniku - střih: Antonín Švarc - hudba, texty písní, kamera a režie: Klára Jíchová

Od 18. 12. 2022 na youtube na TV Český Banát